

ધાત્રીચોથી વિષે કાંઈક ખલાસો.

લખનાર :-

પ્રેસલનજી ધનજીભાઈ મહાલક્ષ્મીવાળા.

[ચૈદાગ ઓપાન્યાં ઉપરથી.]

સુરત :

ગુજરાત સ્ટેન્ડર્ડ પ્રેસ.

૧૯૧૮.

ગુજરાત વિધાપીઠ પ્રચલિત
ગુજરાતી બેંચીર-સંગ્રહ

૭૩૨૮

આ પુસ્તક સુરત મ્યુનિસિપલ આરીસની સામે ફેમરતા દરિયા મહેલમાં આવેલા "ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસ" માં ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાળાએ છાપ્યું, અને નશરવાનજી દ્રશમજી બીલીમોરીયાએ "ચંદ્રાગ" આરીસ, વાઘરેય, તાલુકે વલસાડમાં પ્રસિદ્ધ કીધું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૩૨૮

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ યાચો સોફી વિષે ડૉ. જુલિયાનો

વિષય પઠ્ય

થીયોસોફી વિષે કાંઈક ખુલાસો.

લખનાર—પ્રેસનનજી ધનજીભાઈ મહાલક્ષ્મીવાળા.

૧.—થીયોસોફી—એ શું છે ?

થીયોસોફી એ શું છે તે સમજવા માટે તેનો શબ્દાર્થજી પુરતો છે. થીયોસોફી એ એ થીક શબ્દો—Theos=God, ખુદા, અને Sophia=Wisdom, જ્ઞાન ઉપરથી નિકળેલો એક ઇંગ્લેજી શબ્દ છે. અને તેનો અર્થ ખુદાઈ જ્ઞાન, બ્રહ્મવિદ્યા, આત્મવિદ્યા, ખુદાશનાસી વિગેરે, એટલે ખુદાને પીછાનવાનું જ્ઞાન, થાય છે. અને ખુદાજી સઘળાનું મૂળ છે. તે સર્વવ્યાપક છે એટલે તેના વિષેના જ્ઞાનમાં સઘળું આપમેળે સમાઈ જાય છે. માણસને જે કાંઈ જાણવાનું છે, સમજવાનું છે, શીખવાનું છે, ભોગવવાનું છે, અમલમાં મુકવાનું છે, તે સઘળું તેમાં આવી રહે છે. હરકોઈ પણ વિદ્યા, શાસ્ત્ર, શીલસુશી કે ધર્મ, કુદરતનીદરેકે દરેક પેદાયશ, ખાકી કે મીનોઈ, પ્રગટ કે અદ્રશ્ય, ટુંકમાં આખું જગત, તેની ઉત્પત્તિ, તેનું કારણ અને તેનું છેવટ એ સઘળાં વિષેનું જે કાંઈ પણ જ્ઞાન તે સર્વ થીયોસોફીના અપાર સમુદ્રમાં જઈ મળે છે.

થીયોસોફીનો આવો બોહજો અર્થ થાય છે ખરો, પણ સાધારણ રીતે તેવા અર્થમાં તે શબ્દ હાલ વપરાતો નથી, અને કાંઈક સાંકડી હદમાં તેનો ઉપયોગ થતો દીદામાં આવે છે. ખુદા શું છે, તેની કુદરત કેવી છે, માણસ શું છે, તેનું મૂળ શામાં છે, તેની સરજત શી છે, તેની મતલબ શી છે, ખુદા સાથેનો તેનો સંબંધ કેવો છે, વિગેરે બાબદો વિષે ધર્મની મારફતે, શાસ્ત્ર આધારે, શીલસુશી પ્રમાણે અથવા તો વિદ્યાની મદદથી જમાનાઓ અને જમાનાઓ થયા ભાત ભાતના ખુલાસાઓ અપાતા રહ્યા છે, બિન્ન બિન્ન પ્રકારની તર્કો ચાલી રહી છે, અને તરેહ વાર વાદવિવાદ થતી આવી છે, અને જે જાણવાને માટે માણસજાત હરેક પ્રકારે તજવીજ કરતી રહી છે, તે જ્ઞાન તે થીયોસોફી, ખુદાશનાસી, બ્રહ્મજ્ઞાન તરીકે ખાસ કરીને ઓળખાય છે.

જેમ બીજી વિદ્યાઓના સંબંધમાં કરવામાં આવે છે તેમ સામાન્ય લોકને માટે થીયોસોફી એ જગત રચનાના એક અકલ્પ પસંદ તર્ક તરીકે રજુ કરી શકાય, જે કે ખરી રીતે જોતાં તો તે માત્ર તર્ક નહીં,

પણ કુદરતના અચળ સિદ્ધાંતોનું શાસ્ત્ર અને ખરી વિગતોથી ભરપૂર એક સંપૂર્ણ વિદ્યા છે કે જેનાથી કુદરતની દરેક પેદાયશના સંબંધમાં મન માનતો ખુલાસો મેળવી શકાય છે. અને જેઓ તે સમજવાને માટે લાયક થવાની મહેનત લેવાને તૈયાર અને આતુર છે તેઓ ખીજી કોઈ પણ વિદ્યાની પેઠે એ વિષે પણ અભ્યાસ, અપ્તરાઓ અને અવલોકનથી તેનો અનુભવ મેળવી પોતાની ખાતરી કરી શકે છે. પણ જેમ ખીજી બાબદો માટે છે તેમ થીયોસોફી સમજવા માટે પણ અધિકારી થવાની એટલે તેને માટે પણ યોગ્યતા મેળવવાની જરૂર છે. તે કાંઈ જેમ ન્યુસપેપરો અને નોવેલ્સ વાંચવામાં આવે છે તેવી રીતે તેના સંબંધમાં કામ લઈ માત્ર ઉપર ટપકેના વાંચન ઉપરથી લઈ દોડેલા વિચારોથી મેળવી શકાતી નથી, પણ તેને માટે તો જીંદગી ભરનો ઉંડો અને ખારીક અભ્યાસ અવશ્યનો છે.

૨.—સાધારણ રીતે થીયોસોફી વિષે ભૂલભરેલા વિચારો.

“ થીયોસોફી ” શબ્દ હાલમાં સાધારણ થઈ પડેલો છે ખરો, પણ તેનો અર્થ થોડાઓજ સમજે છે અથવા તો તે સમજવાની કાળજી કરે છે.

મૈડમ બ્લાવૅટ્સ્કી અને કર્નલ ઓલકોટના આ દેશમાં પગ મૂકવાની સાથે જેવું થીયોસોફી શબ્દ ઉપર લોકોનું ધ્યાન ખેંચાવા માંડ્યું કે તેઓએ પોતાની પ્રકૃતિ અને આચાર વિચાર પ્રમાણે તેને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારનાં ખરાં, ખોટાં, ભૂલ ભરેલાં, હસવા જેવાં વિચિત્ર પ્રકારના અને મોટે ભાગે સચ્ચામ્પથી વેગળાં રંગ રૂપે ઓળખવા માંડી, અને તે અનુસાર તેને વખાણવાનું, વગોવવાનું કે તેના તરફ તુંચકારની નજરે જેવાનું આજ પર્યંત ચાલુ રહેલું જેવામાં આવે છે.

એક તરફથી જાદુ મંત્ર, ઢોંગ ધતુરા, ભૂત ભમાડા વિગેરે વિષેના લોકોના જે કાંઈ ખરા ખોટા અને ભૂલ ભરેલા ખ્યાલો છે તે સધળાનો ટોપલો થીયોસોફીને માથે ચઢાવવામાં આવે છે, ન્યારે ખીજી તરફથી શીલસુશી, માણસ અને કુદરત વિષેનું જ્ઞાન, ધર્મ અને તેના ભેદો સમજવાની ચાવી, માણસની વૃદ્ધિમાં આગળ વધવામાં મદદ કરનાર અને તેની સરજત પીછાનવાના સાધન એ સધળું તેમાં સમાઈ ગયલું માનવામાં આવે છે. કોઈ થીયોસોફીને માણસ જાતની વૃદ્ધિમાં અટકાવ નાંખનાર અને તેને સુધારામાં પાછળ નાંખનાર ગણી તેને વેહેમના ગારમાં હોમાવી

આગલી જંગલી હાલત તરફ લઇ જનાર લેખે છે, તો વળી કાંઈ તેને માણસ જાતને તેની સરજતે લઇ જવાના સાધન અને તે પુગવાનો માર્ગ દેખાડનાર જ્ઞાની ભોમીયો સમજે છે.

એક ગમથી તેના કાંઈ તેવા અભ્યાસીની ચાલચલણમાં જોવામાં આવતું કાંઈ પણ ચક્રમપણું, ચાતુ રસમથી જીવંદ પડતાં કાંઈ પણ આચારવિચાર, અથવા રીતભાત, ક્રમસમજ, મૂર્ખાઈ, અજ્ઞાનપણું કે બીજાં કાંઈ કારણોથી તેનામાં દીકામાં આવતું કાંઈ પણ વાહીયાતપણું વિગેરે સઘળાંનો દોષ થીયોસોશીને માથે ચઢાવવામાં આવે છે, તો વળી બીજી તરફથી ભલી, સાદી, ધાર્મિક અને પરમાર્થીક જીવંદગી ગુજરવાની તજવીજ કરનારાઓ ઉપર થીયોસોશીનો છાયો પડેલો માનવામાં આવે છે.

કાંઈ થીયોસોશીને ધર્મનું ડૂબાડૂબ કરનાર લેખી તે માણસને નાસ્તીક-પણા તરફ દોરવી લઇ જતા ભાળે છે તો કાંઈ તેને ધર્મોનું મૂળ ધારી, તેને ખરી સમજ આપનાર માની, માણસને ખુદાઈ માર્ગે ચલાવનાર સમજી તેને આવકારદાયક લેખે છે.

૩—થીયોસોશી વિષેના જુદા જુદા ખ્યાલોનું કારણ.

થીયોસોશી આપણી સામે આ પ્રમાણેના ભાતભાતના રંગરૂપમાં દેખાવ દે છે તેનું કારણ તે વિષેના આપણા પોતાના વિચારોના હેરફેરમાં સમાયલું છે, અને નહીં કે ખુદ થીયોસોશીમાં. માણસ જાતમાં સમાયલા અસંખ્ય લોકો વૃદ્ધિની એકસરખી સપાટી ઉપર ઉભેલા અને આચાર-વિચાર, લાગણી વિગેરેમાં એકસરખી પંક્તિના છે એમ તો નથીજ. માણસખાઉ જેવી જંગલી કામો અને સુધારા વધારામાં આગળ વધી ગયલી પ્રજાઓ જો કે એકી વેળાએ આ પૃથ્વી ઉપર હસ્તી ભોગવતી જોવામાં આવે છે, પણ તેઓ એકસરખાં દેખાય એમ તો નથીજ. અને આ જો સામસામા છોડાઓની વચમાં વૃદ્ધિના તરેહવાર પ્રકારના ચઢતર પગથી-યાંઓ ઉપર જુદી જુદી કામો અને પ્રજાઓ ઉભેલી દીકામાં આવે છે. એટલુંજ નહીં પણ એક પ્રજા અથવા કામ તો શું, પણ એક કુટુંબ વટીકમાં સમાયલાં માણસોની વૃદ્ધિમાં પણ તફાવત પડતો માલમ પડે છે. એટલે તેઓ જે પગથિયાં ઉપર ઉભા હોય તે અનુસાર તેઓની પ્રકૃતિ, આચારવિચાર, સમજ-શક્તિ, વિગેરેમાં ફેર પડવોજ જોઈએ. આ કારણને લીધે અમુક બાબદ સઘળાંઓ એકસરખી રીતે સમજી શકે, અમલમાં

મેલી શકે અથવા તો તેઓને તે અનુસરતી થઈ પડે, એ બનવાનું જ નથી. તેઓ તો તેને માત્ર પોતાની પ્રકૃતિ યા ખાસિયત અને સમજશક્તિ પ્રમાણેનું જ રંગ રૂપ આપી શકે એમ છે. આ નિયમ થીયોસોફીના સંબંધમાં પણ લાગુ પડે છે, એટલે સ્વભાવિક રીતે જ સધળાંઓ તેને એકસરખી નજરે જોઈ શકતાં નથી.

વળી સાધારણ રીતે કોઈ પણ બાબતનો માત્ર અમુક અને ઘણી વેળાએ તો તેનો માત્ર નજીવો જોવાનું ભાગ આપણે જાણી અથવા સમજી શકીએ છીએ, અને સાથે આપણને જે રૂચરું આવે તેજ માત્ર ખરું હોવું જોઈએ એમ માની લઈ આપણી પ્રકૃતિ અનુસાર આપણે પોતે જ ખાંધી લીધેલી સાંકડી હૃદયની બાહરે જે કાંઈ દીઠામાં આવે છે તે સધળાંને આપણે ખોટું અને નુકશાનકારક ધારી લઈએ છીએ, એટલું જ નહીં, પણ આપણે ઉભી કીધેલી મનની કિલ્લેખાંધીની પેલે પાર જવામાં રખે કાંઈ જોખમ આવી પડે એવી બિહિંકથી જાતે બાહરે તપાસ કરવા જવાની હિમત કરતાં નથી તો નથી, પણ ઘણીક વેળાએ તો એ કિલ્લાની બારીની બાહરે ડોકલું કહાડવાની પણ મહેનત ન લેતાં, અંદર બેઠાં બેઠાં જ કાંઈ પણ પાયા, ખર્ચ કે સમજ વગર બાહરે તો એમ હોવું જોઈએ અને તેમ થવું જોઈએ એમ માની તે ઉપરથી માત્ર આપણા પોતાના જ મનના તરંગો ઉભા કરી તે સામે ફાકટની લડત ચલાવવામાં આપણે વખત ગુમાવીએ છીએ.

થીયોસોફી એ કુદરતનો ભેદ અને કરામત સમજવાની આવી છે. અને સાધારણ રીતે તે સમજવી મુશ્કેલ છે તેને માટે ઉંડા અને લાયક અભ્યાસની જરૂર છે. પણ મોટે ભાગે તેવો કશો પણ અભ્યાસ તો શું પણ તેને લગતા વાંચનની પણ ગેરહાજરીમાં માત્ર ઉપર ટપકેથી લઈ ભાગેલા બગ્ગર વિચારો ઉપરથી તેને લેભાગુ રીતે સમજી તેના રંગ રૂપને વખોડવામાં આવતા જોવામાં આવે છે. પણ જો તો તેના વિષેની ખરી હકીકત મેળવવાની કાંઈ પણ મહેનત લે છે, જો તો તે શું છે તે જાણવાની કાળજી ધરાવે છે, તેઓ તો તેના અભ્યાસ પછી તેની ખરી ખુબી પીછાનતાં થઈ તેને વખાણે છે.

૪.—થીયોસોશીની ઉત્તપતિ.

જેમ સવાલ કરવામાં આવે છે તેમ, જે થીયોસોશી ધણા કાળની જુની છે તો તે આજ સુધી છુપાઈ ક્યાં રહી હતી?

જો થીયોસોશી એ ખુદાઈ જ્ઞાન હોય તો તેની હસ્તી તો જગતના પેદા થવાની સાથેજ હોવી જોઈએ, તો પછી રહી રહીને તે ઈસ્વી સનની ૧૯મી સદીની લગભગ આખેરીએ ક્યાંથી જાહેરમાં આવી? શું જુગ જુગ જમાનાઓ જે વહી ગયા તે સઘળા માત્ર અધિકારમાજ હતા કે? ખચીતજ નહીં. થીયોસોશીની હસ્તી તો જગતની શરૂઆતથીજ છે. વખતના વહેવા સાથે માણુસની વૃદ્ધિમાં ફેર પડ્યો જાય છે એટલે તેને અનુસરીને થીયોસોશી તેમની સામે રજુ કરવામાં આવે છે. આ કારણુને લીધે તેના રંગરૂપમાં ફેરફાર થતો રહે છે, પણ તે કાંઈને કાંઈ આકાર અને પ્રકારે આપણી સામે ખડી તો રહે છેજ.

સઘળા ધર્મોનું મૂળ થીયોસોશીમાંજ છે; જુદી જુદી શીલસુશી-ઓનો પાયો તેની ઉપરજ રચાયલો છે. મીસરના હાયરોફન્ટસ કહો, ખાલડીયા અને બેબીલોનના દાનાવો કહો, ધરાનના મેગધઓ કહો, ચાહુદીઓના રાખીઓ કહો, હિંદના ઋષિ મુનીઓ કહો, ચીનના સંતો અને કીશ્ચીયનોના નોર્સ્ટીકો કહો, મુસલમાનોના સુશીઓ કહો, ફીમેશન-રીના સ્થાપકો કહો કે હરકોઈ પીર પેગામ્બર, સેશ્યન્ટ, સાધુ, જ્ઞાની, કે મહાત્મા કહો, તે સઘળાંઓનું જ્ઞાન થીયોસોશીમાંજ છે. દેશકાળ અને સ્થીતિ પ્રમાણે તેઓ સઘળાં મારફતે જુદા જુદા પ્રકારે, વધતા અથવા ઓછા પ્રમાણમાં વધારે સ્પષ્ટ રીતે કે ગુહ્ય પ્રકારે તે પ્રગટેલી દીશમાં આવે છે, અને જો કે તેથી તેના નામ અને અસરોમાં દેખીતો ફેર માલમ પડે છે ખરો, પણ ઉંડાણમાં ઉતરતાં તે સઘળાનું મૂળ એકજ જોવામાં આવે છે.

વળી જેમ ધારવામાં આવે છે તેમ “થીયોસોશી” શબ્દ એ કાંઈ માત્ર આજ કાલનો નવો ઉગી નિકળેલો નથી, પણ ઈસ્વી સનની ત્રીજી સદીમાં એમોનિઅસ સાકાસ નામના એક એલેક્ષાન્ડ્રીયન શીલસુફ અને તેના ચેલાઓએ તે વાપરેલો દીશમાં આવે છે. તે પછી તે વપરાતો બંધ પડ્યો હતો, જે થીયોસોશીકલ સોસાયટીની સ્થાપના પછી તેને ધર્મેજી

રૂપે પાછો સજીવન કરવામાં આવ્યો છે. એ જ્ઞાન ગમે એ નામોએ ઝોળખાતું આવ્યું હોય તોપણ જે આપણે જુદા જુદા દેશોની તવારીખ, પુરાણમાં પુરાણ કાળતું સાહિત્ય, દંત કથાઓ, શીલસુશીઓ અને ધર્મો તપાસીશું તો તેમાં તેની હરતી કાઢને કોઈ પ્રકારે પ્રગટલી જેવામાં આવેછેજ.

૫.—સધળા ધર્મોનું મૂળ થીયોસોફીમાં કાંય ?

જેમ કહેવામાં આવે છે તેમ, થીયોસોફી જે સધળા ધર્મોનું મૂળ હોય તો તેઓમાં એક સરખાપણું હોવું જોઈએ. પણ સાધારણ નજરે જોતાં તેમ તો દીઠામાં આવતું નથી તો તેના ખુલાસો શો ?

સધળા ધર્મોનું મૂળ એક હોવા છતાં તેઓમાં જે તફાવત જેવામાં આવે છે તે તેમના બાહરના રંગરૂપને કારણે છે. તેમના મૂળ તત્વોમાં બારીકાથી જોતાં તેવો તફાવત દીઠામાં આવતો નથી. દરેક ધર્મની મૂળ મતલબ માણસને તેની વૃદ્ધિનો માર્ગ દેખાડી તે માર્ગ ચલાવનાર તેના ભોમિયા રૂપ થઈ, તેની સરજતને છેડે લઈ જવાની છે અને સધળાં માણસોની સરજત એકજ છે એટલે તે દેખાડનાર ભોમિયાઓની રાહ-બરીમાં ઉલટા સુલટી પણું તો હોઈ શકેજ નહીં. તે છતાં જુદા જુદા ધર્મોમાં જોકે દેખીતો ફરક યા તફાવત જેવામાં આવે છે ખરો પણ ને તેઓ જે પાયા ઉપર રચવામાં આવ્યા છે તે પાયાના હેરફેર પણાને લીધે નહીં, પણ જેઓને માટે તેની ઉપર ધમિારતો ઉભી કરવામાં આવી હોય છે, તેમની લાલતના ફેરફારોને કારણે છે. માણસ જાત વૃદ્ધિના એક સરખાં પગથિયાં ઉપર નથી, પણ તે ચઢ ઉતર પગથિયાંઓ ઉપરથી પસાર થઈ આગળ વધતી જાય છે. એટલે જે ધર્મ શિક્ષણ અમુક પગથિયાં ઉપર ઉભેલાંઓને અનુસરતું થઈ પડે છે તે તેઓથી જુદા તબક્કા ઉપર આવી ચઢેલાંઓને બંધબેસતું નહીં થઈ પડે એ તો સ્વાભાવિકજ છે. વૃદ્ધિના છેક નિચલાં પગથિયાં ઉપર ઉભેલી એક જંગલી પ્રજા સનમુખ એક શીલસુશી ભરેલો ધર્મ રજુ કરવાથી તેનું કશું સાર્થક થાય એમ નથી ; ઉલટું તેને માટેની કમ સમજથી તેનો ગેરઉપયોગ થવે અર્થનો અનર્થ થઈ તેથી નુકશાન થવાના સંજોગો ભેગા મળે છે. તેની સામે તો તેની લાલત કરતાં કાંઈક

ઉંચ પગથિયાં ઉપર ચઢવાને મદદ કરે અને તે ઝાઝી મુશ્કેલી વગર રિવકારી શકે એવા સાદા નીતિના પાઠો ધર્મના ફરમાન તરીકે રજૂ કરવામાં તેનું સાર્થક થાય એમ છે. જ્યારે વૃદ્ધિની હરોળમાં આવી પુગેલાંઓને માટે તો તેના આગળ વધેલા સંસાર, મનશક્તિ અને ખીલેલી આત્મીક વૃત્તિઓને સંતોષ મળે એવો ઉંડો, શીલસૂરી ભરેલો ધર્મ ધરવાની જરૂર રહે છે. સમુદ્ર તીરે, ટાપુ ઉપર વસતા, પહાડી મુલકમાં રહેતાં, સપાટ જમીન ઉપર જીંદગી ગુજરનારા અને રેતાળ મુલકમાં વાસો કરનારાઓને માટે એકજ પ્રકારનું મુસાફરીનું સાધન અનુકુળ નહીં થઈ પડે એ દેખીતુંજ છે. સંજોગો પ્રમાણે મુસાફરી કરવા માટે તેવાં જુદાં જુદાં પ્રકારના સાધનો અવશ્યના છે. જો કે તે સધળાંની મૂળ મતલબ તો મુસાફરી કરવાની જોગવાઈ પુરી પાડવાની હોય છે. તેમજ સધળા ધર્મોની મતલબ એકજ હોવા છતાં અને તેઓ એકજ મૂળમાંથી ઉગી નિકળેલા હોવા છતાં જેઓને માટે તે સ્થાપવામાં આવે છે તેઓની વૃદ્ધિના પ્રમાણમાં દેશ, કાળ અને સ્થિતિ અનુસારજ નહીં, પણ જેઓ મારફતે તે તેમની સામે ધરવામાં આવે છે તેઓની તેમાં જ્ઞાનીઓ માહેલી પંક્તિ, તેમના જ્ઞાન અને પ્રકૃતિ પ્રમાણે પણ તેઓમાં વધતો ઓછો ફેર પડતો જોવામાં આવે છે. પણ તે ફેર ધર્મના બાહેરના રંગ રૂપમાં છે—તેના ભિત્તરમાં નહીં. ગંગા, જમના, બહુપુત્રા, સીંધુ વિગરે નદીઓનું મૂળ હિમાલય પર્વત છે, છતાં તેઓ જે પ્રકારના મુલકમાંથી પસાર થાય છે તે પ્રકારનો આધાર તેમને મળે છે, તેમજ તેમના પાણીઓના ગુણમાં ફેર પડે છે. તેજ પ્રમાણે સધળા ધર્મો એકજ મૂળમાંથી નિકળતા હોવા છતાં જે પ્રકારના લોકોમાં તેનો પ્રસાર થયેલો હોય છે અને જેઓની મારફત તે તેમને મળેલા હોય છે તેમને અનુસાર તેઓ રંગ રૂપ પકડે છે.

૬—જો સધળા ધર્મોનું મૂળ એકજ છે તો પછી દરેક ધર્મવાળાઓ પોતાનાજ ધર્મને સર્વથી શ્રેષ્ઠ માને છે તેનો ખુલાસો શો?

જુદા જુદા ધર્મો માણસની વૃદ્ધિના જુદા જુદા તબક્કાઓ દેખાડે છે, અને જેઓની વૃદ્ધિ તેને અનુસરતી હોય છે તે પ્રમાણે તેઓને તે ધર્મમાં જન્મ આપવામાં આવે છે. એટલે સાધારણ રીતે તો જે ધર્મમાં આપણે જન્મ લીધો હોય તે ધર્મ આપણી વૃદ્ધિને માટે જરૂરનો હોવો જોઈએ, તેથી તે નજરે જોતાં આપણુ પોતાને માટે તો

આપણો પોતાનો ધર્મ શ્રેષ્ઠ લેખાવોજ જોઈએ. એટલે જેઓ પોતાના ધર્મને ખીજા ધર્મો કરતાં ચઢિયાતો લેખે છે તેઓ તેમ કરવામાં વાજ-ખીજ છે અને પોતાની વૃદ્ધિને માટે તેમ કરવું એ તેમના લાભનુંજ છે. અને જે અહીંજ અટકવામાં આવતું હોય તો તે ઘટનુંજ છે. પણ સાધારણ રીતે તેમ બનતું દીકામાં આવતું નથી.

એના સંબંધમાં જે જૂલ કરવામાં આવે છે તે એ છે કે આપણો ધર્મ જે આપણે પોતાને માટે શ્રેષ્ઠ છે તે ખીજાઓને માટે પણ તેમ એક સરખો હોવો જોઈએ એમ માની લઈએ છીએ ; અને દરેકનો ધર્મ તેની વૃદ્ધિને માટે અવશ્યનો હોવાથી તેને માટે તો તે શ્રેષ્ઠ ગણવોજ જોઈએ એ અગત્યનો સિધ્ધાંત પડતો મુકી, માફ તેજ માત્ર સાફ, ખીજાનું તે નહાઈ, એવા અભિમાનથી ગુચવાઈ નાહકનો બખેડો ઉભો કરીએ છીએ.

યુનીવર્સિટીની મૂળ મતલબ ઉંચ કેળવણીનો પ્રસાર કરવાની છે, પણ તે માત્ર એકજ સાધન મારફતે આપવામાં આવતી નથી ; તેની જુદી જુદી પરિક્ષાઓ માટે જુદા જુદા અભ્યાસક્રમો મુકરર કરવામાં આવે છે ; પણ એનજનિયરીંગના અભ્યાસને માટે તેને લગતો ક્રમ જરૂરનો હોવાથી. વૈદ્યાને લગતો ક્રમ તેને લગતા અભ્યાસને માટે ઉતરતો અથવા નકામો દરતો નથી. તેમજ ધર્મના સંબંધમાં પણ છે.

આપણી સરજતની ટોચે પહોંચવા પેહેલાં આપણને અનેક પ્રકારના સદ્ગુણો અને શક્તિઓ ખીલવવાનાં છે અને તે સધળાં એકી વેળાએ સામટાં આપણાથી હાથ ધરી શકાય એમ નથી. સાધારણ રીતે તો તેઓ એક પછી એકજ ખીલવી શકાય છે.

હવે જે કે સધળા ધર્મોનું મૂળ એકજ હોવા છતાં દરેક ધર્મમાં અમૂક બાબદ ઉપર વિશેષ ભાર મુકેલો દીકામાં આવે છે — જેમકે જરથોસ્તી ધર્મનો પાયો બ્યારે અશૌ — છતનની, કાર્યોની, વાસનાઓની, મનની, અને ઇચ્છાની પવિત્રતાઈ — ઉપર રચાયેલો છે ; ત્યારે હિંદુ ધર્મમાં છેક નજીવામાં નજીવાં પ્રાણીથી આગળ વધતાં માણસ અને તે પછીની અણુદીઠ હસ્તીઓ અને શક્તિઓને લઈ ઇશ્વર પર્યંતની સધળા પ્રકારની ફરજો સમાઈ જાય છે ; જે ઇસલામી ધર્મમાં ખુદાની ઐક્યતા ઉપર ભાર મુકવામાં આવ્યો છે તો ખ્રીસ્તી ધર્મમાં પ્યાર પ્રગટી રહેલો દીકામાં આવે છે, બ્યારે ખ્રિષ્ઠ ધર્મમાં દયાનો પમરાટ ચોમેર ફેલાઈ રહેલો છે. એટલે તે ધર્મોમાંથી પસાર થતાં તેમની મારફતે મેળવી શકાતા સદ્ગુણો અને શક્તિઓ ખીલવવાની જોગવાઈ મળે છે.

આરે એમ છે ત્યારે કાંઈને પણ પોતાનાથી જુદા ધર્મોને વખોડવાનું, વખોવવાનું અથવા તો તેમને તોડી પાડવાનું કશું એ કારણ નથી. સામુ નેઓમાંથી જે કાંઈ પણ આપણી વૃદ્ધિને માટે ઉપયોગી થઈ પડે તે સઘળું ગ્રહણ કરી આપણા ધર્મને વધારે પ્રજ્વલીત કરવામાં આપણને લાભજ છે. ગમે એવો મધુર આવાજ એકસરખા સાંભળતાં આપણે કટાણીશું પણ તેમાં જુદા જુદા પ્રકારની રાગ રાગણીઓ મેળવતાં તેની મધુરતામાં કાંઈ પણ ખામી ન આવતાં સામે તેથી મળતા આનંદમાં કાંઈ ઓર તરાહનો વધારો થાય છે.

૭—થીયોસોફી સઘળા ધર્મોનું મૂળ હોવા છતાં સાધારણ રીતે દરેક ધર્મવાળાઓ તેને પોતાના ધર્મ વિરૂદ્ધ જતી લેખે છે તેના કારણે.

સઘળા ધર્મો ને કે થીયોસોફીમાંથી વહેતા ઝરાઓ લેખે છે, છતાં આ પણ તેટલુંજ ખરૂં છે કે દરેક ધર્મવાળાઓ માધ્યમણ રીતે તેને પોતાના ધર્મ વિરૂદ્ધ જતી લેખી કાંઈ નહિ તો તે તરફ અણુગમાની નજરે જાય છે. આ વિરૂદ્ધતાનું મળ ધર્મ વિષેની સમજકેરમાં મોટે ભાગે સમાયજી દીકામાં આવે છે.

ધર્મ એ કાંઈ માત્ર નીતિના સંબંધોમાંજ આવી રહેતો નથી—તે તો તેના માત્ર એક ભાગ છે. તે કાંઈ તેની નેમ નહીં પણ તેનું એક માધ્યમણ સાધન છે. આપણી આત્મીક શક્તિઓ ખીલવી તે માફક તે આ ખાકી અને મીનોદ દુનિયા વચ્ચેના આપણા સંબંધોને માર્ગ દેખાડી આપણને આપણી સરજતે પુગાડવાનું તે એક મહત્વનું શાસ્ત્ર છે. એટલે તે અનુસાર તેને લગતાં ક્રિયા કામો અને ભેદોના તેમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. હવે તે ધર્મના સ્થાપનાર અને તેના જાતી સમગ્રમાં આવેલા તેના ચેલાઓ વિગેરેની હયાતીમાં, તેમજ તે પછી કેટલોક વખત મુધી તો, તે ક્રિયા કામો અને ભેદોના ખુલાસાઓ વિગેરે તેમના તરફથી જાતી અનુભવ, અવલોકન અને જ્ઞાનના આધારે મળતાં રહે છે. એટલે તે ધર્મની સ્થાપના પછી જ્યાં મુધી તેની ખરી સમજ આપનારાઓ હસ્તી ધરાવતા હોય છે ત્યાં મુધી તે ખીલતો રહી તેમાં પ્રમંગાનુસાર ઘટતો ફેરફાર થતો રહે છે. પછી વખતના વેહેવા સાથે તેના સ્થાપક અને તેનું પુર્ણ જ્ઞાન ધરાવનારા જાતીઓ જેમ જેમ તેથી અલગ થતા જાય છે તેમ તેમ તે ધર્મના ભેદો અને ખુખીઓ સમજનારાઓની ગેરહાજરીમાં, રખે ભુલમાં

વગર સમજે કાંઈ ખોટું થઈ જાય અને તેને આંચ આવે, એવી ખીલિકથી તે વેળાએ તે ધર્મે જે રૂપ ધારણ કરી શકે છે તેનેજ વળગી રહેવામાંજ તે ધર્મ માનનારાઓ ડહાપણ સમજે છે. તે ધર્મ સમજવાના ખરા જ્ઞાનની ગેરહાજરીમાં તેની સલામતી માટે આ પગલું અવશ્યનું છે ખરું—કારણ કે નહીં તો જેને ગમે તે ખુશીમાં આવે તેમ વગર સમજે તેમાં ફેરફાર અને “સુધારો” કરવા જતાં તે ભાંગી પડવાનો ભારે જોખમ ઉભો થાય છે—પણ તેમ વળી તે પ્રમાણે કામ લેવા જતાં તેમાં જે નુકસાનકારક તત્ત્વ દાખલ થાય છે તે એ છે કે તેથી તે ધર્મ વખતાનુસાર ખીલતો અને આગળ વધતો અટકી પડે છે, અને તે માનનારાઓમાં તે વિષેના જાતી અનુભવથી મેળવેલાં જ્ઞાનની ગેરહાજરીમાં માત્ર આગલા વખતથી આગતી આવેલી રસમો અને તેમની સમજ અને તર્કો પ્રમાણે ઉભા થયેલા રીવાજો વિગેરેના પડેા ધીમે ધીમે તેની આસપાસ ફરી વળી તેને એવું તો જડ અને સાંકડું રૂપ આપી દે છે કે તે કાટલામાંથી તે ધર્મની અસલ ખુશીઓનો કાંઈક અંશ પણ ભાગ્યેજ બહાર દેખાવ દર્શી શકે છે, એટલે ધીમે ધીમે લોકો તે કાટલાંનેજ અસલ ધર્મ માની તે આધારે કામ લેતાં રહે છે.

જેમ સઘળી વસ્તુઓના તેમજ ધર્મના પણ આ પ્રકારના એ પાસાં રહે છે. એક તેનું બહારનું રૂપ અથવા કાટલું અને ખીલું તેની અંદર ક્રિયા કરી રહેલી શક્તિ અથવા જીવ. જીવનું મૂળ મીનાઈ હોવાથી તે હંમેશાં જીવતો જાગતો અને ખીલતો અને આગળ વધતો રહે છે. બ્યારે કાટલું ખાકી હોવાથી તે અમુક હદમાં સંકોચાઈ રહે છે, અને એકસ કારણોને લીધે તેમાં સમાયેલી શક્તિ તેમાંથી નિકળી જાય છે અથવા તો તે તે શક્તિની વધતે પુગી વળવાને ખીનઅનુકૂળ અથવા તો અશક્ત થઈ પડે છે તો તે ધીમે ધીમે નાશ પામે છે. હવે જેઓ ધર્મના બહારના રૂપનેજ ધર્મ તરીકે લેખે છે અને તેની અંદરના જીવની ખીલવાની શક્તિને ધ્યાનમાં ન લેતાં માત્ર તેના કાટલાંનેજ વળગી રહે છે તેઓ થીયોસોફી જે ધર્મોના જીવનું સ્વરૂપ છે તેને ધર્મની વિરૂદ્ધ જાતી બાંસે છે. કારણ કે ધર્મની આસપાસ વખતના વહેવાથી નકામાં થઈ પડેલા રીવાજો, અને બુદ્ધ ભરેલા વિચારો વિગેરેનાં પડેા તેા થીયોસોફીની રાશનીના પ્રકાશથી વિખરાતાં જાય છે એટલે તેનાં પડેાને ધર્મ તરીકે માની લેનારાઓને થીયોસોફી પોતાના ‘ધર્મ’ ની વિરૂદ્ધ જાતી દેખાય છે, પણ માત્ર ધર્મના કાટલાંનેજ અગત્યતા ન આપતાં જેઓ ધર્મના

છવ્વમેં વિશેષ ગણે છે તેઓ તો થીયોસોફીમાં ધર્મની વિરહતા નહીં પણ તેની ઉપર પ્રકાશ નાંખનાર અને તેના ભેદોનો ખુલાસો કરનાર અને સમજાવનાર તરીકે જોય છે.

૮—જેમ કહેવામાં આવે છે તેમ થીયોસોફી જો ખુદાઈ જ્ઞાન છે અને તેમાં સઘળી વિદ્યા સમાઈ જાય છે તો હાલની વિદ્યા જે ઘણી આગળ વધેલી લેખાય છે તો તેના સ્વિકાર નહી કરવાનું કારણ શું?

હાલની વિદ્યા, ખરું છે કે, થીયોસોફીથી કાંઈક જુદી પડતી હોય એમ સપાટી ઉપરથી દેખાય છે : પણ તેનું કારણ થીયોસોફીની ખામીમાં નહીં, પણ હાલની વિદ્યા ગમે એટલી આગળ વધેલી દેખાતી હોય તે છતાં તેના અધુરાપણામાં છે. હાલની ગમે એવી આગળ વધેલી વિદ્યા કહ્યું તોપણ તેના સંબંધમાં એટલું તો ખુદ્દુજ છે કે તે મોટે ભાગે અપુણુજ દેખાશે. અને તે વિદ્યાઓનો મોટો ભાગ તો હજી માત્ર તેની અચગીમાંજ છે, અને થીયોસોફી તો જુગ જુગ જમાનાઓથી ખીલતી જતી ઘણી આગળ વધેલી છે. એટલે આજની વિદ્યાઓની આ વિદ્યા સાથે સરખામણીમાં માત્ર આજ કાલના કુચી નિદ્રાગેહા ફળુગાઓનું મજતાપાતું નહીં દીકામાં આવે તેમાં નવાઈ નહીં. તે છતાં આટલું તો ખુદ્દુજ છે કે જેમ જેમ હાલની વિદ્યાઓ આગળ વધતી જાય છે તેમ તેમ તેઓમાં થીયોસોફી સ થનું મજતાપાતું વધતુજ જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ થીયોસોફીના સિધ્ધાંતોની તેમના સંબંધમાં મદદ લેવામાં આવે છે તો તેમની ઉપર અજવાળું પડી ઘણાએક ગુંચવાડાઓ દુર થઈ તેમને આગળ વધારી શકાય છે.

વળી તેમના આમ એક ખીજાંથી જુદા પડવાનું ખીજું એક કારણ તેઓને એ જુદી જુદી બાજુઓથી હરકોઈ આપતની તપાસ કરે છે તેમાં સમાયતું છે.

હાલની વિદ્યા પદાર્થ (matter) આકાર અથવા કોઈપણ વસ્તુના ખાખાં તરફથી પોતાની તપાસ આગળ લંબાવે છે. કોઈપણ અમુક આપત હાથ ધરી તેના સંબંધમાં આપણી દુન્દોનો અને સાધારણ શક્તિઓ વડે જાણી શકાતી વિગતોની એક પછી એક ખારીક

તપાસ કરતા જઈ તેમને પાને પાને એકી રીતે જોઈ
ઉપજતાં અનુમાનો ઉભાં કરી તે કદમે દર કદમ આગળ પધારી જાય છે, જ્યારે થીયોસોફી તે વસ્તુની અંદર સમાયલી શકિલ અંતર
જીવની તરફથી તપાસ લે છે, અને તે આધારે જે સિધ્ધાંતને તે પકડી
ખાડે છે તેમાં તેને લગતી જે વિગતો મળી આવે છે તે તેમાં કંઈ રીતે
અંધમેસ્તી થઈ પડે છે તેનો ખુલાસો આપે છે. એકનું કામ ‘સર્વે’
(Survey) યા તપાસ કરતા જઈ કોઈ જગ્યાનો નકશો ઉભો કરવા
જેવું છે, જ્યારે બીજીનું કામ એકાદ ઊંચી જગ્યા ઉપરથી તેની સામગ્રી
તપાસ લઈ એકી વેળાએ તેનું આખું ચિત્ર (Bird's-eye view)
આપણી સામે ખડું કરાવતું છે. આ રીતે થીયોસોફી અને હાલની
વિદ્યા એ બે જુદા જુદા પ્રકારે કામ લેતી હોવાથી તેઓમાં મળતાપણું
દીકામાં આવતું નથી. નકશો તૈયાર કરતાં સ્વભાવિક રીતેજ વાર લાગે
છે, જ્યારે ફોટોગ્રાફ એક પળમાં લઈ શકાય છે. પણ હાલની આપણી
વધ્ધિમાં નકશા મારફતે કામ લેવાનું આપણને વધારે અનુકૂળ પડતું
હોવાથી, તે પુરો થતાં સુધી તેના અધુરાપણાનો ખ્યાલ ન રાખતાં
આખા ચિત્ર સાથે તેનું મળતાપણું નહીં દીકામાં આવવાથી આપણે તે
ચિત્રને કારે મુકીને કામ લેવામાં આગળ વધવું લેખીએ છીએ, પણ જેમ
જેમ નકશા ઉભા કરવાના પોતાના કામમાં આગળ વધતા જાય છે તેમ
તેમ તે થીયોસોફીએ રજુ કીધેલાં સંપૂર્ણ ચિત્રાને વધારે અને વધારે
મળતા આવતા દેખાય છે. અને તેમ કરતાં કરતાં તે નકશાઓ જ્યારે
તૈયાર થઈ રહેશે ત્યારે આ દેખાતો તફાવત દર થઈ હાલની વિદ્યા
થીયોસોફીના એક ભાગ તરીકે સ્વિકારાશે તેમાં શક નથી. એક મીસાલ
લઈએ તો સમુદ્રમાં કોઈ કોઈ વેળાએ દીકામાં આવતો વંટોળિયો
(water spout) તેનો અચ્છો ખ્યાલ આપે છે. સમુદ્રની સપાટી
ઉપર એક પડા ઉપે પાણી ઉંચકાવા માંડે છે જ્યારે તેજ વેળાએ આકાશ
ઉપરનાં વાદળાંઓ ધીમે ધીમે સુંદર રૂપે નીચે ઉતરતાં જઈ નીચેથી
ઉપર ચઢતાં પાણી સાથે છેવટે મળી જાય છે. તેવુંજ કાંઈ થીયોસોફી
અને હાલની વિદ્યાના સંબંધમાં બનતું દીકામાં આવે છે. એક ઉપરથી
નીચે ઉતરે છે જ્યારે બીજી નીચેથી ઉપર ચઢતી જાય છે. અને જેમ
જેમ તેઓ એક બીજાની નજદીક આવતી જાય છે તેમ તેમ તેઓ
વચ્ચેનો અંતર ઓછો થતો દીકામાં આવે છે.

**૬—પીઠાસોરીએ ખરી વિદ્યા હોય તે જૂન લખાણ, જાડુમંત્ર,
વિષે સંબંધી વહેમાને ઉત્તેજન આપતી લેખવામાં આવે
છે તેનું કેમ ?**

આનો ખુલાસો મેળવવા પેહેલાં 'વહેમ' એટલે શું તે નક્કી થવું જોઈએ છે. જેની કુદરતમાં હસ્તી નહીં એવા માત્ર આપણા મનના ખ્યાલી તુરંગોને સાધારણ રીતે વહેમના વર્ગમાં મુકવામાં આવે છે. પણ અમુક આબહ તે વર્ગમાં સમાઈ જાય છે કે કેમ તે જાણવા પહેલાં તે ખરેખર કાંઈપણ પાયા વગરના આપણા મનના ખ્યાલો છે કે સાધારણ રીતે પ્રગટી રહેલી શક્તિઓની પેઠેપાર ક્રિયા કરી રહેલી કોઈ અણુદીઃ શક્તિથી યનતો તે યનાવ છે તે આપણને તપાસવું જોઈએ છે.

હવે આ તો ખુદજુગ છે કે સાધારણ રીતે આપણી મામે જે યનાવો યનતા જેવામાં આવે છે અને જે આપણી ઇંદ્રીઓ વડે તપાસી તેમના સંબંધમાં અવલોકન કરી શકીએ છીએ તે કુદરતના હલ વગરના સમ્રાટ માંહેલાં માત્ર એક નાનો સગીઓ ભાગ છે. અને તેમાં તે કરતાં અતી ઘણા પ્રમાણમાં આપણી જાણ આંદર અણુદીઃ જે યનાવો અને છે અને બીન્ન બીન્ન પ્રકારની શક્તિઓ હસ્તી ધરાવે છે તેના સંબંધમાં આપણે સમુળગા બેખબરા છીએ. શુદ્ધમદર્શક યત્રની શોધ પેહેલાં એમ કોણ કહી શકતું હતું કે માત્ર ગદગાં પાણીના એક ટીપામાં એક જુદાજ પ્રકારની અણુદીઃ હસ્તી સમાઈ રહેલી છે ? તેમજ દુરબીન ઉપયોગમાં આવ્યાં પેહેલાં સાદી નજરે દીકામાં આવતા તારાઓ કરતાં બીજા બેસુમાર તારાઓ હસ્તી ધરાવે છે એમ કેણ કહી શકતું હતું ? છેલ્લી એક સત્રીના અરસામાં ઘણીએક અદ્ભુત શોધોથી આપણા જ્ઞાનમાં જે વધારો થયો છે તે ઉપરથી આપણે એટલું તો અનુમાન કરી શકીએ છીએ કે કુદરત વિશે આપણે જે કાંઈ હાલ જાણી શકીએ છીએ તેટલામાંજ તે વિષેનું સઘળું જ્ઞાન સમાઈ જતું નથી. પણ તેના સંબંધમાં જાણવાનું હજી અતી ઘણું બાકી રહેલું છે—ન્યુટન કહ્યું હતું તેમ માત્ર સમ્રાટ તીરે થોડાક રેતીના દાણા સાથે રમત કરવા જેવી હાલ તો તે જ્ઞાનના સંબંધમાં આપણી હાલત છે—તે જાણવા અને પીજાનવાના હથિયારો અને શક્તિઓની ગેર-હાજરીમાં આપણે હાલમાં અધારામાં રહેલાં છીએ. પણ જેમ જેમ તેને

અનુસરતાં હથિયારો આપણે તૈયાર કરતાં જઈશું અને આપણી શક્તિઓ ખીલતી જશે તેમ તેમ કુદરત વિષેના આપણા જ્ઞાનમાં વધારો થતો જશે. એમ તો આજ પર્યંતનું કુદરત વિષેનું દિન પ્રતી દિન આપણું વધતું જતું જ્ઞાનજ પુરાવો આપે છે. કુદરત માટેના આપણા જ્ઞાનની હદ આવી રહી છે, એમ તો કોઈ કેવળ અજ્ઞાનીજ કહી શકે.

હવે કુદરતને આપણે એ પ્રકારે પીછાની શકીએ છીએ. એક તો આપણી ઇંદ્રીઓને મદદ કરતાં આહરના હથિયારો વડે અને બીજું તો આપણી અંદરની શક્તિઓ ખીલવી તે મારફતે. અંહારના હથિયારોનો ઉપયોગ દરકોઈ સાધારણ માણસ વધના ઓછા પ્રમાણમાં કરી શકે છે. એટલે તેમની મારફતે જાણવામાં આવતી આજ્ઞાની તપાસ દરકોઈ કરીને પોતાની ખાત્રી કરી શકે છે, પણ આપણી અંદરની શક્તિઓ ખીલવવાનો આધાર તો આપણી પોતનીજ ઉપર રહે છે. અને તેનો પાંચરો ઉપયોગ બીજા કોઈથી થઈ શકે એમ નથી. એટલે તેવી ખીલેલી શક્તિઓ મરફતે મેલવેલો કોઈ પણ આજ્ઞાનો અનુભવ બીજાઓથી અનુભવ સિદ્ધ ખાતરી પુર્વક રીતે મેલવી શકાતો નથી. તેવો ખાતરી પુર્વક અનુભવ મેળવવા કાજ તો સામાન્યણીને પણ તેને અનુસરતી શક્તિ પોતામાં ખીલવવાની જરૂર છે.

આ કારણને લીધે આપણા સામાન્ય અનુભવની આહર જનતા બનાવેા જ તે પિછાણવાને કાયકની શક્તિ ધરાવનારાઓ ખાતરી પુર્વક અનુભવી શકે છે તેમને આપણું અજ્ઞાન પણ ઠાંકવા અથવા તો આપણી કમ શક્તિ છુપાવવા આપણે સાધારણ રીતે વહેંચેના વર્ગમાં ગણી લઈ ખરું ખાટું શોધી કાઢવામાં પડતી મેહેનતથી છુટી, માત્ર ઉપર ટપકેના લઈ નોકેના વિચારોથી, એ તો સઘળું ‘હમઅગ છે’ એવું ડોળ ધાલી વિકાસોમાં અંકાવાનો કાવો કરીએ છીએ ! પણ આપણું અજ્ઞાનપણું ઠાંકવા ડોળ ધાતુ પડીતાઇનો ગમે એવો આપણે સાહો પેહેરીએ તેથી કાંઈ કુદરત ખાતરી દરતી નથી.

ભૂત-પણીત, છત-પરિયાં. બહુ-મંત્ર વિગેરેની દસ્તી થીયોસારી સ્વિકારે છે એ ખરું છે. પણ તેમ માત્ર તેમના સંબંધનું દરેક ધર્મનું શિક્ષણજ નહી, તવારીખના પેપેપારથી ચાલુ આવેલી દંતકથાઓજ નહી,

તવારીખમાં નોંધાયેલી કોઈપણ કાળ અને દેશના ભૌતિકની માન્યતા અને અનુભવ નહીં, પણ હાલની આગળ વધેલી લેખાતી વિદ્યાની શોધખોળના પણ તેમને ટેકા છે. મુસેપ અને અમેરીકાની ' સાઇકીકલ રીસર્ચ સોસાયટીઓ ' (Psychological Research Societies) જે આવી બાબદોની ખાસ તપાસ કરવા માટેના સ્થાપનામાં આવી છે, અને જેમાં વિદ્વાનોમાં ઘણી આગેવાન પદવી ધરાવનારાઓ સામેલ છે તે મંડળીઓએ તેમની સામે રજુ કરવામાં આવેલા બનાવોનું પુરાવા સહીત પુખ્ત અને આરીક તપાસ કરી તેના સંબંધમાં જે જાણવાનું સાહીત્ય બાહર પાડ્યું છે તેનો અભ્યાસ કાંઈ પણ અપદ્ધપાત અને ખુદ્દા મનના શખ્શની તે વિષેની ખાત્રી કરવાને પુરતો છે. તેમજ ' હીપનોટીઝમ, ' ' મેસમેરીઝમ, ' ' થોટ ટ્રાન્સફરન્સ, ' વિગેરે કહેવાતા જાદુઈ બનાવો તેનો કાંઈક પુરાવો આપતા આપણી સામા ખડા છે.

આવાજની ધ્વનીની અસર જોવાને માટે કાંઈ ખાસ શોધ કરવા જવાની જરૂર નથી. જુદા જુદા પ્રકારની રાગરાગણીઓ ગાવા અને વગાડવાથી માણસ—છેકજ અણસમજી આળકથી તે જાનવરો વડીક—ઉપર પણ કેવી અસર થાય છે, તે કાંઈ આપણા અનુભવ બાહર નથી. એટલે આવાજની ધ્વનીની અસરના જ્ઞાન ઉપર રચાયેલી મંત્ર વિદ્યાથી ઉપજતા કાંઈક અસાધારણ બનાવોમાં વહેંચતું તત્ત્વ સમાયતું માની લેનારાઓમાં માત્ર તેમનું અજ્ઞાનપણું પ્રગટે છે, તેમજ કુદરતમાં સમાયેલી આપણાથી સાધારણ રીતે અણુદીઃ અનેક પ્રકારની સારી કે માડી શક્તિઓની હરતી વિષે શક લાવવાનું આપણી કંતે કશું વાજખી કારણ નથી. દરેક ધર્મમાં તે સ્વિકારવામાં આવી છે. કાંઈ પણ પ્રકારે જેઓની તે પિઝાણવાની અંતર્દષ્ટિ ખીલેલી છે તેઓનો તે વિષેનો જાતી અનુભવ છે. અને જે પાણીના એક ટીપામાં આપણી સાધારણ આંખોથી જુપાયેલી એક આખી દુનિયા સમાયેલી છે તો આ જગતના ઘટમાં ઘટથી તે શુદ્ધમાં શુદ્ધ પદાર્થના બનેલા દીક્ષામાં આવતા અને અણુદીઃ અનેક તત્ત્વકાઓ તેમને અનુસરતી હરતીઓથી ખાલી હોય એમ આપણી સાધારણ સમજમાં કિતરે એમ નથી.

જે કાંઈ પણ આપણી ઇંદ્રીઓ વડે જોઈ અથવા જાણી શકાતું નથી તેની હરતી હોય શકેજ નહીં એમ માની લઈ તેને જે માત્ર

વહેમના વર્ગમાં મુકીએ તો પછી હાલની વિધાની ઘણાંએ તરીકે આપણને કારે મુકવીજ પડે અને આપણા જ્ઞાનમાં કશી વધારો થઇ શકેજ નહીં અમુક સંજોગો અથવા કારણોસર જે કાંઈ આપણા અનુભવમાં આવી શકતું નથી અથવા તો તે આપણે સમજી શકતા નથી તે ઉપરથીજ તેને ખોટું માની લઈ, જેઓને તેવી બાબદનો અનુભવ અભ્યાસ અથવા તો કુદરતી માન્યતા હોય છે તેઓને તે ખોટું છે અથવા તો વહેમ છે એમ કાંઈ પણ આધાર અથવા દલીલો વગર કહેવાથી, તેવાઓની તેમ કશી ખાત્રી થતી નથી, અને તેમની માન્યતા અટકતી નથી. અને તેવી બાબદોના સંબંધનું આપણું અજ્ઞાનપણું તેમને માત્ર વહેમ અને 'હમઅમ' ના વર્ગમાં મુકવાથી કાંઈ દંડા શાનું નથી.

કોઈ પણ કારણોથી અમુક બનાવ બાતો હોય છતાં તે બી શકેજ નહીં એમ માન કહેવાથી તે બનાવો અટકતો નથી, અને વગર તપાસે અને અભ્યાસે આગળથી બાંધી લીધેલાં મનથી દોરવાઇ ન જતાં, જેમનું કામ તે વિષેની ખુદશા મન અને વગર તાસુખીએ તપાસ કરી, તેનો ભેદ શોધી કહાડી, તેની ઘટતી સમજ આપવાનું છે, તેઓ બ્યારે તેને 'હમઅમ' ના વર્ગમાં મુકી દઇ દુકંમાજ પીડા પનાવેલી માને છે ત્યારે ખરા ખુદશાસની ગેરહાજરીમાં અમયુષ્યે આ અજ્ઞાન લોકોમાં તેથી સમું નુકસાન થાય છે. પણ તે બનાવોના હેતુઓમાં શું છે, તે શા કારણે થાય છે, તેમાં હાથ ધાતવો એ નુકસાનકારક કે ફાયદાકારક છે, તેમાં શું જોખનો સમાયલા છે, વિગેરેનો જે ઘટનો ખુદસો કરવામાં આવ્યો હોય તો તે તેવાઓના ધ્યાનમાં ઉતરવાના સંભવો વિશે રહે છે. આ આ બાબદોના સંબંધમાં થીયોસોફી જે ભાગ ભજવે છે તે તેવોજ કાંઈક છે. તે તે બનાવો વિષેનો આપણી સામે અક્લ પસંદ ખુદસો રજુ કરે છે, તેના ફાયદા આ ગેરફાયદાઓ સમજાવે છે, તેમાં વગર સમજે અથવા લાયકાતે માથું મારવા જતાં અથવા તેમની સાથે અટક્યાલી કરવા જતાં શું જોખમ સમાયલો છે અને કેટલું નુકસાન થવાના સંજોગો છે, તે દરશાવે છે. દુકંમાં તેવી બાબદો ઉપર જ્ઞાનની રોશની ફેંકી તે વિષે સાધારણ રીતે અંધરામાં ગોથાં ખાઈ આપણે જે જોખમ ખેડીએ છીએ તે તે દેખાડી આપે છે.

**૧૭-શ્રીયુગ્મ હોવામાં આવે છે કે થીયોસોફી તો તેના અવધાસીને
સંસાર તજવા હોય છે, તેમાં શું સમ્બાધ છે ?**

અચીતજ નહીં. આપણી વૃદ્ધિને માટે તો આ સધળો સંસાર રચવામાં આવ્યો છે, એટલે તેમાં ભાગ લીધા વગર આપણી વૃદ્ધિ થવી અશક્ય છે. તો પછી જે જ્ઞાન ધર્મથી છે તે જ્ઞાન આપણને આપણી વૃદ્ધિના સાધનથી અલગ થઈ જવાની સલાહ તે શી રીતે આપી શકે ? એટલે જ્યાં પણ પોતાની દેખીતી ફરજે છોડી સંસાર તજવાની વાત આવી ત્યાં થીયોસોફીની ઝેરલાજરી માની લેવાની છે. થીયોસોફીના માર્ગે ચડવાનું એક જરૂરી પગલું તે જનરેલ છે. અને સંસાર તજવાથી તે સેવા બળની શકાય એમ નથીજ. તો પછી સંસાર તજનાર થીયોસોફીના માર્ગે ચડ્યો છે એમ કેમ લેખાય ?

થીયોસોફીનું પહેલું શિક્ષણજ એ છે કે દરેક જણે તેની આસપાસના આ તરફની જે કાંઈ ફરજે હોય તે સધળી બાલે બાલ અદા કરવી, તો પછી સંસાર તજ તેનાથી દુર ભાગનારથી પોતાનાં આ તરફની ફરજે બળવવી અશક્ય છે.

આપણી સરજન શી છે ? ખુદાની સંપૂર્ણતાએ પુગી તેની સંક્રાંત થઈ, તેના હમસરીક થઈ તેના મહાન ગ્રંથોમાં મદદ કરતા થવું. અને તે કામ પાર ઉતારવા માટે આ તો અવશ્યનુંજ છે કે તેની કુદરતનો અનુભવ મેળવી તેને પિછાણનાં શીખવું. આ તો તે હેતુ તેની વચ્ચે રહીને કામ લીધા વગર પાર પડે એમ નથી. આ કારણને લીધેજ આપણને આ સંસારમાં મુકવામાં આવ્યા છે કે જેથી તેના સંજોગોનો અનુભવ મેળવી, તેના નિયમો પિછાણી, તેમને વશ કરી. તેમની મદદથી આપણે આગળ વધી શકીએ. તો પછી તે લડતમાં પાછીપાની કરનાર શુરવીર નહીં પણ કાયર છે. તેમ કરનારનો નથી પોતાનો સ્વાર્થ સચવાતો 'કનથ' તેથી બીજાં આને લાભ થતો.

આ બાબદના સંબંધમાં થીયોસોફીનું જે ખુદશું શિક્ષણ છે તે આ છે કે આપણને આ સંસારમાંજ કામ તો લેવાનું છે, પણ તેના થઈને નહીં. એટલે કે આપણને આ સંસારની મોહ માયામાં લપટાઈને માત્ર તેમાંજ સધળું સમાઈ ગયલું માની તેને વશ થઈ બેસવાનું નથી. પણ તેમાં શું ચલાવે તેમાંજ સમજ્યા ન કરતાં તેને આપણી વૃદ્ધિના એક અમૂલ્ય સાધન તરીકે લેખી તેનો ઘરનો ઉપયોગ કરી તે મારકને આગળ

વધવાનું છે. એટલે જેઓ પોતાના સ્વાર્થ કે ખીજ કોઈ મતલબને ખાતર કે તેના કાંઈ ભૂલ બરેલા વિચારોથી સંસાર તંત્ર તેનાથી દુર નહા-સવાની કાશીશ કરે છે તેઓ ખરા ત્યાગી નહીં પણ કોપી છે. ત્યામ મનનો છે—સંજ્ઞેગો તજવા અથવા તો તરછોડવામાં નહીજ. મન વશ કરવાથીજ સંજ્ઞેગો આપોઆપ વશ થઈ જાય છે. એટલે કર્મોનુસાર આપણે જે કુંડાળામાં જોડવાયાં હોઈએ તે કુંડાળાને ભાગી તેમાંથી બહાર નિકળવાની કાશીશ મિથ્યા છે. તેમ કરવાથી તો તે કુંડાળું વધારે જડ રૂપ પકડી આપણને વધારે અને વધારે સીકડતું જાય છે. આપણને જે કરવાનું છે તે જેમ તે ચક્ર ભાંજી નાખવાનું નથી તેમ વળી તે જેમ આપણને ફેરવે તેમ ફરવાનું પણ નથી, પણ તેની વચ્ચા ખડા રહી તેનું મધ્યગિન્દુ ખતી તે ચક્રને આપણી આસપાસ આપણે વશ કરી ફરતું રાખવાનું છે. સંસારના ચક્રમાંથી બહાર નિકળી જતાં થાગ લાગે એમ નથી, કારણ કે તેનો વિસતાર અથાગ છે. એટલે તેનો ચક્રોવાં એળાંગી તેમાંથી બહાર નિકળી જવાની કાશીશ મિથ્યા છે, તેથી તો સામું આપણે તેમાં વધારે અને વધારે ગુચવાતા જઈશું. ઘંટીના ખીલની આસપાસ અનાજના જે દાણાઓ ઘસડાડાં આવે છે તે આખા અને સલામત રહે છે ત્યારે તેના પછતે પેસે પાર જેઓ નિકળી જવા કહે છે તેઓ તો દયાક્રાંત લોટ થઈ જાય છે. તેમજ સંસાર ચક્રના સંબંધમાં પણ સમ-જવાનું છે; તેને કદીને બહાર નિકળી જવાની કાશીશ કોઈક છે. પણ આપણને તેનું મધ્યગિન્દુ ખતાવવાની તેને આપણી મરજી પ્રમાણે આપણે ફેરવી શકીએ છીએ અને તે ફરતું ખુશાળ જોઈ શકીએ છીએ.

સંસારમાં કોઈના પણ સંજ્ઞેગો અથવા ફરજે એકસરખાં હોતાં નથી. દરેકના સંબંધમાં તેમાં કોઈને કોઈ વધતો ઓછો ફેર તો પડે છેજ. એટલે અમુક માર્ગ જે એકને માટે અનુસરતો અને લાભકારક હોય છે તે જુદાજ સંજ્ઞેગો વચ્ચે ખીગતે લાનીકારક થઈ પડે છે. ખરું છે કે આપણને આપણી વૃદ્ધિના અમુક તબક્કા ઉપર સંસારથી કેટલોક વખત મુધી અસંગ થઈ જવાની જરૂર પડે છે, પણ જો આપણે આપણી આસપાસની સઘળી ફરજે ઘટતી રીતે જગવ્યા જઈએ છીએ તો તેને અનુકૂળ તેવા સંજ્ઞેગો આપણી આસપાસ આપોઆપ ઊભા થાય છે અને કોઈપણ તરફોડ કર્યા વગર આસાનીથી તેવું પગલું આપણે ભરી શકીએ છીએ. અને તથી આપણી આસપાસનાઓ તરફની કોઈપણ પ્રકારની ફરજેમાં પછાત પડ્યા વગર, કોઈનું પણ દીલ દૂખવ્યા વગર, કોઈને પણ

નારાજ કર્યા વગર અથવા તો દુઃખી કર્યા વગર તેમ કરવાને કુદસ્ત આપ-
ણને માર્ગ ખુલ્લો કરી આપે છે. અને તે પણ જનસેવાને માટે ઘટ્ટી
રીતે લાયક થવા માટે માત્ર દુક વખતને માટેજ તેમ કરવાની
જરૂર રહે છે. માત્ર જો આ કારણે અને તેવા સંજોગો વચ્ચે
તેવું પગલું ભરવામાં આવે છે તોજ તેની મૂળ મતલબ પાર ઉતરી
ધારેલું પરિણામ નિપજે છે. આથી પોતાના સ્વાર્થને ખાતર પોતાની
આસપાસ વિંટળાયેલા સંજોગોની ગાંઠ જામરજનીથી તોડવા જતાં સામી
તે વધારે ચીપટાય છે અને તેમાંથી છૂટકારો થવાને બદલે તે વધારે
બંધન કરતા થઈ પડે છે. એટલે જો કોઈ પણ કારણસર પોતાની
નજદીકની ફરજોગે અનાદર કરી તેની આદરો લુપ્ત કરવા જાય છે
તેઓ તેમાં ખત્તા ખાય છે.

વળી તેવા કોઈ મહાપુરુષો અને જાણીઓના આ પ્રમાણે સંસારથી
અળગ થઈ જવાના કાંઈક દાખલાઓ વિશે આપણે જે કાંઈ જાણીએ
છીએ, તે ઉપર તેવા કોઈ લેખાગુઓ એવા વિચાર લગ દોડે છે કે જો તે
મહાન શખ્સો તેમ કરવાને ઘટ્ટું જોય છે તો પછી તેમને પગલે ચાલવા-
માં આપણે ખાટું કરતા હોઈએ એમ કેમ લેખાય ? પણ આવો ભૂત
ભરેલો વિચાર લગ દોડનારાઓ મહાત્માઓ અને આપણા જેવાં સાધારણ
જનો વચ્ચે જે ભારે તફાવત રહે છે તે ધ્યાનમાં લેવું ભૂલી જતા દેખાય
છે. આજ કરણને લીધે તેવા જાણીઓ આ શિક્ષણ આપણી સામે રમુ
કરતા આમ્યા છે કે “હું જે માર્ગે ચાલું છું તે માર્ગે નહીં પણ હું જે
માર્ગે દેખાડું તે માર્ગે તું ચાલ.”

ખરું છે કે થીયોસોફીના આ આગદના સંબંધના શિક્ષણના માત્ર
લઘ નાઈલા કાંઈક ભૂત ભરેલા ખ્યાલોને લીધે તેવા કેટલાકોનું વર્તન તેને
માથે આ દોષ ચઢાવવા કારણરૂપ થઈ પડે છે. પણ તેમાં દોષ થીયો-
સોફીનો નહીં પણ વગર તપાસ કરવે તેને માથે તે દોષ ચઢાવનારાઓનો
લેખાવો જોઈએ.

આ સવાલના સંબંધમાં દુકમા થીયોસોફીનું શિક્ષણ આ છે કે
“તારા પોતા તરફની, તારાં કુટુંબ પ્રત્યેની, તારી કોમ તરફની, તારા દેશ
તરફની, માણસજાત તરફની, કુદરતની કુળ પેદાશ તરફની—દીડ અને
અણુદીડ—અને તે સઘળાનું મૂળ જે ખુદા છે તે તરફની તારી જે કાંઈ ફરજે
તારી સામે તુરત વેળાએ ખડી રહી હોય તેવગર ગિલ્ડિકે, વગર આંચકીએ,

વગર સ્વાર્થે માત્ર ફરજ તરીકે બળબ્યા જતી.” એટલે આપણી તે ફરજોમાં કોઈ પણ પ્રકારે અથવા કારણે પછાત પડવું એ શીષોસોશીથી દુર થયા બરાબર છે.

સંસાર તજવા વગર આપણું સાર્થક નથી એવો ભુલભરેલો ખ્યાલ કેટલાકોમાં ફેલાયેલો હોય છે ખરો, અને તે ઉપરથીજ “ ખુદા અને સંસાર એ બે શેડોની સેવા એકી વેળાએ થઈ શકે નહીં ” એવી કહેતી નિકળી છે. ખરું છે કે કોઈથી પણ સામસામા પ્રકારના બે ખુદા ખુદા શેડોની તોફરી એકી વેળાએ થઈ શકે એમ નથી. પણ આ બાબદમાં જે ગૂંચવાડો ઉભો થાય છે તે એના સંબંધની મજફરને લીધે છે. જે આપણે સંસારને આપણો શેડ ગણી તેને વશ થઈ રહીએ તો પછી ખુદાની સેવા બૂલી જવાય એમાં સંદેહ નથી. પણ જે આપણે સંસારને તાબે કરી તેને ખુદાની સેવા કરવા માટેના એક સાધન તરીકે ઉપયોગ કરીએ તો પછી આપણી મનઃક્રમ પાર પાડવામાં તેથી હરકત આવે એમ નથી. ખુદાની સેવા કરવા માટે સંસારને શેડ નહી ગણવાની સલાહમાં તેનાથી અત્રગા થઈ જવાનું કહેવામાં આવતું નથી. સલાહ માત્ર એટલીજ છે કે સંસારને આપણો શેડ નહી ગણતાં તેનો આપણા એક હિયાર તરીકે ઉપયોગ કરી તેની મદદથી ઇશ્વરસેવા વધારે સારી રીતે કરવાને શક્તિવાન થવું.

આના સંબંધમાં નીચેના એક દાખલો વિચારને મોટે અચ્છા ખારાક પુરો પાડે છે :—

એક જાનીના ચેન્ના મંડળમાં ઘણા એક સાધુ સન્યાસીઓ ઉપરાંત એક રાજા પણ હતો. અને જેકે તે રાજા સંસારમાં રહી રાજ્ય વહીવટ કરવા ઉપરાંત પોતાની પદવીને અનુસરના સઘળા વૈભવો ભોગવ્યો જતો હતો, છતાં પેલો જાની તેને પોતાના સઘળા ચેલાઓમાં વધારે લાયક ગણી તે પ્રમાણે તેની સાથે વર્તતો હતો. તેમના ગુરૂને સંસારના સઘળા વૈભવો ભોગવતા એક રાજાને તે તથો સાધુ સન્યાસી થઈ ગયલાઓ કરતા અધિયાતો ગણવાનું કારણ તે ચેલાઓને સમજ પડતું નહી હતું. આ તેમની શંકા તેમના ગુરૂની ગ્ળણ બાહુર નહી હતી એટલે તેમની તે વિષેની ખાતરી કરવાનું તેણે વાજબી જતું. એક દિવસે તે રાજા રાજ્ય વહીવટના એક અગત્યના કામમાં રોકાયો હતો તેવામાં તેનો મેહલ એકાએક સળગી ઉડવાની છુપુ પડી. આ સાંભળનાંજ ત્યાં રહેતા પેલા

સાધુ સન્યાસીઓ પોતાનું સધળું કામ પડતું મૂકી, પોતાની ઝાળી, લોટા વિગેરે જે કાંઈ તેમની મતા હતી તે ઉપાડીને ઝડપથી બાહર નિકળી પડ્યા; જ્યારે પેલો રાગ તો પોતાના હાથમાંનું કામ સ્વસ્થ રીતે કરતો બેસીજ રહ્યો. તેવામાં આગ એકાએક હોળવાઈ ગઈ. કારણ કે તે તો પેલા જાનીએ પોતાની શક્તિના બેરે માત્ર એક ખોટો દેખાવજ દેખાડી દીધો હતો. સસારી હોવા છતાં અને પોતાનો મોટેલ બળી જતો જોવા છતાં તે રાગએ જ્યારે પોતાના હાથમાંનું કામ સ્વસ્થપણે કર્યું કાઢ્યું હતું, ત્યારે પોતાની નજીવી જેવી મતા બચાવવા તેના બીજા ચેલાઓ કેવા દોડાદોડીમાં પડ્યા હતા તે દેખાડી તે જાનીએ તેઓમાં ચઢિયાતુ કાણ તેની તેમને ખાતરી કરી આપી હતી.

૧૧—થીઓસોશી કુવારાંપણને વધારે અગત્ય આપતી અને પરણેલી જીંદગી સામે અટકાવ નાખતી લેખવામાં આવે છે તેનું કેમ ?

આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ આપણને આપણી વૃદ્ધિને માટે સંસારમાં રહીને કામ લેવાનું છે. અને સંસારનો મૂળ પાયોજ અલસ્યા-શ્રમ ઉપર રચાયેલો છે. અને વરવડુના સંબંધ વગર અલસ્યાશ્રમ હોઈ શકેજ નહીં, એટલે થીઓસોશી તેનું કાંઈ શિક્ષણ આપે એ બનવા જોગ છેજ નહીં.

આપણે જોઈએ છીએ કે દુનિયામાં દરેક શક્તિના બે છેડા હોય છે અને તે કાંઈક જુદાજ પ્રકારની અસરો ઉપજાવે છે. તે પ્રમાણે માણસમાં જે ક્રિયા શક્તિ છે તે પણ બે જાતની અસર ઉપજાવે છે. પ્રજા ઉત્પત્તિના માટે નીચેલો છેડો ઉપયોગમાં આવે છે, જ્યારે બનો બળથી પાધરી ઉપજતી અમુક પ્રકારની અસરને માટે તેનો ઉપયોગ છેડો ખપ લાગે છે. આ કારણને લીધે માણસ જ્યારે પોતાની વૃદ્ધિના અમુક ઉંચ તબક્કા ઉપર ચઢે છે ત્યારે પોતાની અમુક અંતરશક્તિઓ ખીલવવા કાંઈ આપણી ક્રિયા શક્તિનો ઉપયોગ છેડો ખપમાં લેવો પડે છે. અને તેના બન્ને છેડા એકી વેળાએ ઉપયોગમાં લઈ શકાય એમ નથી. એટલે તેવે તબક્કે ચઢેલા માણસને કોઈ પણ પ્રકારના જાતી સંબંધી અજાગ

રહેવું પડે છેજ. અને તેવા શખ્સને કુંવારા રહેવાનું અવશ્યનું થઈ પડે છે. પણ તે તબક્કાથી સામાન્ય રીતે આપણે ધણા દૂર છીએ. હાલ તો તેવાઓની સંખ્યા અતી ઘણી જુજ છે. એટલે થીયોસોફીની નજરે જેતાં જે કે અમુક અપવાદોમાં આવા સંસાર સંબંધથી અજગ રહેવાની જરૂર જેવામાં આવતી હોય તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું કે આપણા જેવા સાધારણ સંસારીઓને માટે તે ક્ષાયદાકારક છે. સામું, તેમ કરતું નુકસાન કરતા અને આપણી વૃદ્ધિમાં અટકાવ કરતા છે. એટલે પછી તેને થીયોસોફીનો ટેકો હોઈ શકેજ નહી. આવો વિચારતો જેઓ થીઓસોફીનો માત્ર ઉપર ટપકેથી ખ્યાલ લઈ દોડ્યા હોય તેમનેજ આવી શકે એમ છે. કુદરતમાં અનતા દરેક અનાયોના સંબંધમાં થીયોસોફી ખુલાસો આપે છે તેજ પ્રમાણે કુંવારી તેમજ પરણેલી છ'દંગી ક્યા તબક્કે કઈ હાલતમાં શા કારણસર અને કેવા પ્રકારે જરૂરની અને ઉપયોગી છે તેની તે સમજ આપે છે. પણ ફસડતાં નહી આવડે તે પહેલાં દોડવા જતાં હાથ પગ ભાંગવાનો સોદો છે. એટલે વગર સમજે વગર વિચારે લેભાણુ જ્ઞાનથી જેઓ એના સંબંધમાં ભૂલભરેલા વિચારો લઈ દોડી તે પ્રમાણે અમલ કરતા દીકામાં આવતા હોય તો તે ઉપરથી એમ માની લેવું કે તેવાઓની તેવી વર્તણૂકને માટે થીયોસોફી જવાબદાર છે તો તેમ કરવામાં ખરેજ તેને ગેરમનસાફ કરવામાં આવે છે.

વળી એમ તો હાલમાં જ્યાં સુધી આપણામાં પરણીને સંસાર ચક્ષાવવાની પુરતી યુગ્તસ અને જોગવાઈ હોય નહી ત્યાં સુધી પરણવું નહી એવી સલાહ ખાતગી તેમજ જીવેરમાં આપણને હર વેળાએ આપવામાં આવે છે. અને તે ઘટતુંજ છે. તેમજ જે તેવા કાંઈ માતૃગર કારણ સર જેઓ તેને માટે લાયક છે તેઓને તેવી સલાહ આપવામાં થીયોસોફી અધરીત કરતી લેખાવી નહી જેઠાએ. ઉપલી સલાહને આધારે તેમજ તેવાં ખીજાં અનેક કારણોસર અને તેમાં કેળવણી લીધેલાઓ અને સુધારાવાળાઓમાં અપતાં શ્રીમત અને વચલા વર્ગનાઓ કે જેઓને પરણ્યો સંસાર ચક્ષાવવાની યુગ્તસ અને જોગવાઈઓ પુરતાં છે તેઓ વડીક પણ પરણી છ'દંગીથી હાથ ખાંચી એકલાં સ્ત્રી અને પુરુષો ડગલે અને પગલે દીકામાં આવે છે તો શું તે ઉપરથી કેળવણી અને સંસાર સુધારાને દોષ દેવાનું વાજખી લેખાશે ?

૧૨—અસલ વારેથી ખાતા આવેલા આપણા વડવાના કાવત આપનારા માંસના ખોરાક સામે અટકાવ નાખી વનસ્પતિના નાકોવત ખોરાક લેવા તરફ દારવી આપણને ‘લાજ આઉ’ બનાવી આપણી શરીર શક્તિ નબળી કરી નાંખવા જેવા નુકશાનકારક સલાહ થીયોસોફી આપે છે તેને મારે તે શું દાખિત કરવી નહીં જોઈયે ?

થીયોસોફીના સંબંધમાં ફેલાયલા સંખ્યાબંધ વગર વિચારના ભૂત ભરેલા ખ્યાલોમાં ખોરાક વિષેના તે પ્રત્યેકો તેવો ખ્યાલ પણ આગળ પડતી જગા રોકે છે.

થીયોસોફીના સંબંધમાં મૂળમાં આપણને આટલું તો અવશ્ય ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે તે કાઠપણુ આગદમાં કાઠની ઉપર પણ માત્ર બાહરનું દયાણુ અથવા સત્તા વાપરી તેને માત્ર અમુક રીતેજ ચાલતું જોઈએ અથવા તો તેને તેમ કરવુંજ જોઈએ એવી કરી કરજ તે પાડતી નથી. તે તો માત્ર તેમ કાંચ કરવું અને તેની મનગલ શી તેનો ખુલાશો કરી, તે પ્રમાણે અમલ કરવો કે નહીં તે માણસની મનસૂરી ઉપરજ છોડે છે, અને તે મનસૂરીનો આધાર આપણી પોતાની વૃદ્ધિ પ્રમાણે આપણી સમજ શક્તિ ઉપરજ રહે છે : એટલે કાઠપણુ આગદમાં તેમજ ખોરાકના સંબંધમાં પણ આપણી ઉપર અમુક પ્રકારનું દયાણુ કરી આપણી મરજ વિરુદ્ધ તેવી કરી કરજ થીયોસોફી આપણને પાડતી નથી.

છેકજ જંગલી હાલતમાં જ્યારે ખેતી શું તે પણ માણસ બાગે સમજે છે, ત્યારે તેના પોતાના ગુજરાનનો આધાર માત્ર શીકાર ઉપરજ રહે છે. આ પ્રમાણે જમાનાઓ અને જમાનાઓ થયાં ચાલતું આવેલું હોવાથી તે જ્યારે પોતાની વૃદ્ધિમાં આગળ વધી ખેતી કરી અનાજ પકવતાં શીખે છે ત્યારે પણ તેના ખોરાકનો મુખ્ય ભાગ તો માંસનોજ રહે છે. અને વંશપરમપરા તે ખોરાકને લાયકનું તેનું શરીર બનતું જતું હોવાથી, તેમજ અચીમાજ તે તે ખોરાકમાં ઉધરેલું હોવાથી, અને તેની આસપાસના સંજોગો પણ તેને અનુસરતા હોવાથી, તેના ગુણુ દોષો શું છે તે વિષે કશો પણ વિચાર કર્યા વગર માત્ર ચાલતા આવેલા રિવાજ મુજબ તે તેના સંબંધમાં કામ લે છે.

આ રીતે ત્યારે વૃદ્ધિના અમુક તબક્કા સુધી માંસના ખોરાક ઉપર આપણને ગુજરો કરવો પડે છે. પણ તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું

કે તે ખોરાક આપણી શરીર શક્તિને માટે અવશ્યનો અને ફાયદાકારક છે, અને તે સિવાયનો ખીજા પ્રકારનો ખોરાક નુકસાનકારક છે અને તેનાથી માંસના ખોરાકની જગા જેવી જોઈએ એવી રીતે પુરી શકાય એમ નથી. ખચીતજ નહીં. માંસના ખોરાક વગર આપણે આપણું શરીર ટકાવી રાખી શકીએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ તેનાથી આપણી મતલબ ઘણી સોરી રીતે પાર પડે છે એમાં તો શક નથી. દુનિયાની બોહળી વસ્તીમાં માંસના ખોરાક ઉપર ગુનરો કરનારાઓ કરતાં તે વગરના ખોરાક ઉપર ગુનરો કરનારાઓનું પ્રમાણ ઘણું વધારે રહે છે, અને તેઓ પોતાના અંગ અળખાં માંસનો ખોરાક લેનારાઓ કરતાં એક બારગી ચઢિયાતા નહીં તો પણ એકસરખા તો ઉતરે છેજ. તેમજ વળી જેઓ માંસનો ખોરાક લે છે તેઓમાં પણ પ્રમાણમાં તે ખોરાકનો ઉપયોગ અનાજ વિગેરે કરતાં ઓછોજ રહે છે. એટલુંજ નહીં પણ જ્યારે આપણે એકલી વનસ્પતિના ખોરાક ઉપર સહેલાઈથી ગુનરો કરી શકીએ છીએ ત્યારે માત્ર એકલા માંસના ખોરાક ઉપર કોઈથી ઝાઝોવાર ટકા શકાતું નથી. આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે આપણા ગુનરોને માટે માંસનો ખોરાક કાંઈ ખાસ કરીને અવશ્યનો તો નથીજ, તેમજ તે જેવો સપાટી ઉપરથી દેખાય છે તેવો કૈવલ આપનારો પણ નથી. એટલુંજ નહીં, પણ હાલના કેટલાક ડાક્ટરો અને વિદ્વાનો જેઓએ એ બાબતનો ખાસ અભ્યાસ કર્યો છે તેઓ તો તે લેવામાં જે અનેક પ્રકારના જોખમો સમાયલા છે તે આધારે સામો નુકસાનકારક અને ઘણાક દરદોનું મૂળ ધારે છે; જ્યારે વનસ્પતિ વર્ગમાંથી મલી આવતો ખોરાક આવા જોખમોમાંથી મોટા પ્રમાણમાં નિરાળો, સાદો, સસતો અને સૂતરો રહે છે, અને તેથી આપણી તન શક્તિ સહેલાઈથી અને માંસના ખોરાક કરતાં વધારે સારી રીતે ટકાવી શકાય છે. આના સંબંધમાં હાલ સૂત્રીમાં બાહર પડેલા સાહીત્યનો માત્ર ઉપર ટપકેનો અભ્યાસ પણ તે માટેની ખાતરી કરી આપવાને પુરતો છે. અને તે એવા આકારમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ‘દોડતો પણ તે વાંચી શકે’ એમ છે.

વળી આપણે જે ખોરાક લઈએ છીએ તેથી આપણી શરીર શક્તિ ઉપર શી અસર થાય છે તેજ માત્ર આપણને ધ્યાનમાં લેવાનું નથી, પણ સાથે તેથી આપણી લાગણીઓ, મન શક્તિ, ખાસિયત વિગેરે ઉપર પણ કેવી અસર થાય છે તે આપણને જોવાનું છે. હવે માંસના ખોરાકની

એક મુખ્ય અસર આપણા વિકાસે અને ઉતરતા પ્રકારના ગુસ્સાઓ ઉશકેરવાની છે. તેનો પુરાવો તો માત્ર માંસહારી અને વનસ્પતિ ખોરાક ઉપર ગુન્નરો કરનારી પ્રજાઓ તો શું પણ ઉતરતાં પ્રાણીઓ ઉપરથીજી સહજ મળી આવે છે. વાઘ, વર, કુતરાં, ખીલાડાં, વિગેરેની પ્રકૃતિ, અને હાથી ઘોડા, ગાય, મેઘાં, બકરાં, હરણુ વિગેરેની પ્રકૃતિના તદ્વાવતમાંજ તેને દેખીતો પુરાવો મળે છે.

આપણી વૃદ્ધિના અમુક તત્ત્વકા સુધી જ્યારે આપણને ફાડી ખાનારાં જંગલી પ્રાણીઓ સાથેજ નહીં પણ પોતાના જનમાલ અને કુટુંબ કામ તેમજ દેશના અચાવને માટે જેઓને લડવૈયાઓનું કામ બજાવવું પડતું હતું તેમને માટે તેવા ગુસ્સાઓ ઉશકેરવા કાળે માંસનો ખોરાક એક ખારગી અનુસરતો થઈ પડ્યો હોય, હાલ જ્યારે સંજોગો બદલાયા છે અને તેવા વિકાસે અને ગુસ્સાઓ દાખવાનું આપણી વૃદ્ધિને માટે અવશ્યનું થઈ પડ્યું છે, ત્યારે તો તે આપણને નુકસાનકારક અને આપણા આગળ વધવા સામે અટકાવ નાખનારોજ લેખાવો જોઈએ.

જોકે આપણને ટેવ પડી ગયલી હોવાથી તે ઉપર આપણું ધ્યાન ખેંચાતું નથી, પણ આપણા વિકાસે અને ઉતરતા પ્રકારના ગુસ્સાઓને ઉશકેરવા ઉપરાંત માંસનો ખોરાક આપણી લાગણીઓ અને જોવા, સુંઘવા વિગેરેની ઇન્દ્રિયો ઉપર પણ નકારી અસર કરે છે, તે પણ આપણને ભૂલી જવાનું નથી.

આ ઉપરાંત આપણી મન શક્તિ ઉપર પણ માંસના ખોરાકથી નુકસાનકારકજ અસર થાય છે. જ્યાં વિકાસે અને ગુસ્સાઓ ઉછલી રહ્યા હોય છે ત્યાં શાન્ત અને સ્વસ્થપણે મનથી કામ બની શકતું નથી. અને તેથી જ્યાં મન શક્તિનો ઝાઝો ઉપયોગ કરવો પડે છે ત્યાં માંસના ખોરાકથી નિરાળા રહેવાની હાલના કેટલાક યુરોપના વૈદો પણ ભલામણ કરતા જોવામાં આવે છે.

વળી મરણ પછી માંસના ખોરાકથી આપણી ઉપર શી અસર થાય છે તે કોરે રાખતાં, આપણો આત્મા, જે ખનીજ, વનસ્પતિ અને પ્રાણી વર્ગોમાંથી થઈ હાલને તબક્કે આવી ચઢ્યો છે, તેને માત્ર ત્યાંજ અથડા કરવાનું નથી, પણ તેમાંથી આગળ વધતાં મહાત્માને દરજ્જે પુગી, યજ્ઞો અને અમશાસપદોની પંક્તિએ ચઢવાનું છે, અને તે મહાન કાર્ય પાર પાડવાને આપણામાં ઉછળી રહેલા હેવાન્યત ભરેલા અને હલકા ગુસ્સાઓ, વિકાસે, વિગેરે વશ કરી ઉંચ સદ્ગુણો ખીલવવાનું અવશ્યનું

છે. એટલે જે ખોરાક આપણી તેવી મતલબને આડે આવતો હોય અથવા હરકત કરતા થઈ પડતો હોય તેનાથી દુર રહી, જેનાથી આપણા કામમાં સવળતા થઈ પડતી હોય તેવો ખોરાક લેવાનું લાભકારક છે. માંસના ખોરાકના ખીજ તેવા ઘણાક અવગુણો ઉપરાંત તેનામાં જે એક ખાસ અવગુણ દીકામાં આવે છે તે એ છેકે, તેલી ધાથી આપણામાં દયાના ગુણનું ખંડન થાય છે. અને “ દયા એજ દાતાર ” છે, એટલે તે આપણી સરજતે પોંદચવાનું એક અતી અવસ્યનું પગલું છે. તેટલા માટે જેનાથી તે સામે હરકત આવતી હોય તેનાથી દુર રહેવામાંજ આપણું સાર્થક છે.

આ રીતે ત્યારે માણસની તન શક્તિ, લાગણી, મન-શક્તિ, ખાસિયત વિગરે ઉપર જુદા જુદા પ્રકારના ખોરાકો શી અને કેવી રીતે અસર કરે છે, આપણી વૃદ્ધિમાં કયો ખોરાક સહાય કરતા અને કયો હરકત કરતા છે, તેના સંબંધમાં થીયોસોરી આપણી સામે રોશની ફેંકી આપણને માર્ગ બતાવે છે. પણ તે ઉપર અમલ કરવો કે નહીં અને તે કેવી રીતે અને કેટલા પ્રમાણમાં, તે તો આપણી પોતાનીજ મુનસરી ઉપર છોડે છે. વૃદ્ધિના જે પગથિયાં ઉપર આપણે હતાં હોઈએ છીએ તેને અનુસરતો ખોરાક આપણે પોતેજ સ્વિકારી લઈએ છીએ.

ખોરાકના સંબંધમાં આપણને આટલું તો યાદ રાખવાનું છે કે તે કેવા પ્રકારનો અને કેટલા પ્રમાણમાં લેવો તેમાંજ માત્ર કાંઈ આપણી જીંદગીની નેમ સમાઈ જતી નથી. આપણે માત્ર ખાધાને માટેજ જીવતાં નથી, પણ જીંદગી ટકાવી રાખવા માટે ખાઈએ છીએ. અને હાલની આપણી વૃદ્ધિના તબક્કે આપણે અનેક પ્રકારના સામસામા સંજ્ઞેગોને આધીન છીએ, એટલે જેમ ખીજ સઘળી બાબદમાં તેમ તેના સંબંધમાં પણ આપણી સમજ શક્તિનો પુખ્ત ઉપયોગ કરી કામ લેવાનું અવસ્યનું છે. કારણ કે નહીં તો વગર વિચારે, વગર સમજે, ઉછાછળાંપણ અથવા માત્ર તેવા ઝનુનથી તેના સંબંધમાં તેવું કાંઈ પગલું ભરવામાં હાની છે. આપણી વૃદ્ધિ ગત ઉપરાંત કુદકા મારવાથી નહીં પણ આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં સમો અને સંજ્ઞેગ તપાસી ધીમે ધીમે પગલાં ભરવામાં છે. આપણી વૃદ્ધિ કાંઈ માત્ર અમુક પ્રકારનો ખોરાક લેવામાંજ સમાઈ જતી નથી. જે તેમ હોતો તો વનસ્પતિ આહાર કરનારાં ગાય, બકરાં, મેંઢાં, વિગરે પ્રાણીઓ આપણાથી ઘણા આગળ વધી ગયાં હોતે. ખોરાક તો માત્ર આપણી સરજતે પુગવામાં મદદ કરતા કાંઈ સંખ્યાબંધ સાધનો મોહેવું એક સાધન છે.

વળી આપણને ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે જેમ બીજાં સધળાંનાં તેમજ ખોરાકના સંબંધમાં પણ આપણી બાહરનું ગમે એવું દબાણ ખપનું નથી. તેથી તો તેના સામેનો અભાવ સામે વધે છે. માત્ર આપણી અંદરખાનેની ખાતરીજ તેના સંબંધમાં તો ખપ આવે એમ છે. એટલે જેઓ પોતાને ઠીક અથવા જરૂરનો લાગતો ખોરાક પોતાની આસપાસનાઓને પણ પોતાની સત્તા વિગરેના દબાણથી લેવાની ફરજ પાડે છે, તેઓ થીયોસોફીના શિક્ષણ વિરૂધ્ધ જઈ તેને નાહકનું વગોવવાનું કારણ થઈ પડે છે.

વળી આ પણ ખરું છે કે જેઓ વનસ્પતિ ખોરાકની અગત્યતા પિછાને છે, તેઓ ધર્મીક વેળાએ તેના સંબંધમાં અતેડ કરતા દીકામાં આવે છે, પણ તેમાં કસુર થીયોસોફીના નહીં પણ તેવા શખ્સોની કમ સમજનો માની લેવાનો છે.

૧૩—આપણામાં છેક અસલ વારથી વપરાતી આવેલી શરાય જેવી વસ્તુ જે શરીરની આરોગ્યતા કાળે તેમજ ખુશી ગમીમાં અને તેવા અનેક કારણોને માટે એકસરખી જરૂરની લેખાય છે અને જે ધર્મ ક્રિયાઓ વટીકમા ખપમાં લે જામ આવે છે, તેની સામે બાધ નાખવામાં થીયોસોફી વાજળી તો લેખાવી નહીંજ જોઈએ !

“ સાંજને છેડે કામથી કંટાળી બે પાંચ મિત્રો કલ્યાણ વિગેરેમાં ભેગા મળ્યા હોય ત્યારે થાક ઉતારી મનને રીજવવા કાળે, શેહાદી રામશની જેવા ખુશ હીગામમાં સલામતી લેવા કાળે, ગમ વિસરાવવા અથવા દુઃખ ભૂલાવવા માટે, ભૂખ લાવવા કાળે, તબીએતના સુધારા અર્થે દવા તરીકે કે તેવા બીજાં અનેક કારણો સર શરાયનો ઉપયોગ સારી દુનિયામાં છેક જંગલીથી તે સુધારામાં ઘણા આગળ વધી ગયલાં સધળા પ્રકારના લોકો છેક અસલ વારથી કરતાં આવડે છે ; પણ તે કશું ધ્યાનમાં ન લેતાં અને જાણે દુનિયામાં બીજી જગતજો અને દુઃખો ઓછાં હોય તેમ કાંઈ નહીં તો ઘડી ભરતો તે ભૂલાવી નાખનાર શરાય જેવું ઉપયોગી સાધન જાણે તે શ્રાપ હોય તેમ જો થીયોસોફી સલાહ આપતી હોય તો તે ‘ આપણા જેવાને પરવડે નહીં ’ એવા ખ્યાલથી સાચારણ રીતે તેના સંબંધમાં કામ લેવામાં આવે છે.

જેઓને દારૂ પીવાની ટેવ પડી ગઈ છે, જેઓને તે વિના ચાલતું નથી, જેઓને તેનો શોખ છે, તેઓ તેના ગુણો ગાય અને તેના ઉપયોગની અગત્યતા સ્વિકારે, એ તો સ્વાભાવિકજ છે; પણ જેઓ તે અસહ્ય વારેથી ચાલતો આવેલો રિવાજ છે તેથીજ માત્ર તે સારો અથવા જરૂરનો છે એમ ધારી લખતે કામ લેવાને ના પાડી તેની ખુબી ખામી-ઓની તપાસ લેવાની મેહન લે છે તેઓ તેને લગતા સાહીત્યના અભ્યાસ ઉપરથી, પોતાના અવલોકન ઉપરથી અથવા અનુભવ ઉપરથી સહેજે જાણી શકે છે કે ધારવામાં આવે છે તે માહેલો એકે ગુણ શરાબમાં નથીજ. તે નથી ખોરાકની જગા લેતો, તે નથી આપણી શરીર શક્તિમાં વધારો કરતો, કે તેનાથી નથી દવાની ગરજ સરતી. કાંઈ નહીં. જેમ સાધારણ રીતે માની લેવામાં આવે છે તેમ તે ખચીતજ નહીં. કોઈ કોઈ મંદ-વાડમાં તેથી કાંઈક ફાયદો થતો હોય તે બનવા જોગ છે, પણ તે માત્ર તેવા કાંઈક જુજ અપવાદોમાંજ. આ કહેવું કાંઈ માત્ર થીયોસોફીનુંજ નથી પણ તેને હાલની આગળ વધતી જતી પશ્ચિમ તરફની વૈદક વિદ્યાનો પણ ટેકો છે. અને તે ટેકો આપનારાઓની સંક્રમાં તેવા આગેવાન ડાકતરોનો દિન પર દિન વધારો થતોજ રહ્યો છે. જે દારૂથી કાંઈપણ ગુણ થતો હોય.—જે શકમંદ બીના છે—તો તે કરતાં ઘણા વિશેષ પ્રમાણમાં તેનાથી અવગુણ અને નુકશાન થાય છે. તેનાથી આપણી ખાસિયત ઉપર જે નફારી અસર થાય છે તે હદ વગરની છે. મોટા પ્રમાણમાં તે લેવાથી તો તેની માફી અસર થતી પ્રત્યક્ષ પ્રગટે છે. એટલે તેને માટે તો કશો સલાહજ નથી, પણ માફકસર લેવાથી પણ જોકે તેની અસર અણદીક અને ધીમી થાય છે, છતાં તે પણ એક ઝેર સમાનજ છે. દારૂના ઉપ-યોગથી દુનિયામાં જેટલી ખરાબી થાય છે તેટલી બીજાં કશાથીજ નહીં. તેનાથી કશો પણ લાભ થાય છે એ વિષે મોટા વિદ્વાન વૈદોમાં કાંઈ નહીં તો મતફેર તો છેજ. જ્યારે તેનાથી થતા ઝેરફાયદાઓ તો એક બાળક પણ જોઈ શકે છે. કોઈ પણ બદીનું ધામ જુવો, તો તેમાં દારૂં મુખ્ય પાત્ર બજવતો દીકામાં આવશે. કુછંદીપણું, અનીતિ, જુગાર. ચોરી, હુમ્મ્યાઈ, લડાઈ, ટંટો શીસાદ વિગેરે હરકોઈ તેવી નફારી બાબતને વધારી આપવામાં દારૂં મુખ્ય છે. “માફ કરજો જરા વધારે લેવાઈ ગયો હતો તેથી આમ બોલાઈ ગયું અથવા થઈ ગયું.” એ વાક્યમાંજ દારૂની સર્ટી-ફીક્ટ છે. જે થોડા પ્રમાણમાં તેનો અમલ કરનારની આવી હાલત થઈ

પડવાનો સંભવ છે તો પછી તેનો હકબાહેર ઉપયોગ કરનાર ઉપર તેની અસર કેવી થાય છે તે તો આપણે જ્ઞેષ્ઠ શકીયે છીએ. તે માણસને હેવાન કરતાં પણ ઉતરતી હાલતમાં લાવી નાખે છે. એના ખૂસાલખે ભલાં નર નારીઓને પોતાને અને આસપાસનાઓને આપરૂપ બનાવી મેલ્યાં છે, સારી આશા આપનારા જીવાનિયાંઓને નીચે ગચડાવી નાખ્યા છે. તેથી હઝારો કુટુંબો રંજીદા અને પાયામાલ થઈ દુઃખ અને વિપત્તિમાં વિંટળાયા છે. દારૂનો ઉપયોગ કરનારી કોમો અને પ્રજાઓમાં ભાગ્યે એવું કોઈજ કુટુંબ હશે કે જે એ ખૂરી બદીના આપરૂપી છાંટાં થોડાકે ઘણાથી નિરાળું રહ્યું હોય. જેમ સોલેસંગાર વેસ્યાના બાજમાં બને છે તેમ દારૂનો ઉપયોગ તેની સપાટી ઉપર કદાચ તેવો ખુશનુમાં રંગરૂપ ધારણ કરતો હોય, પણ તેના ભિત્તરમાં તો આફત શિવાય ખીજી કશું સમાયતું નથી.

સુધારા વધારામાં ગમે એટલા આગળ વધેલા આપણે આપણને ધારતા હોઈએ, પણ આતો ખુદતુંજ છે કે વૃદ્ધિના આપણા હાલને તબક્કે આપણે પાછળ મૂકી આવેલા હેવાનીયત હાલતના જીસ્સાઓનું પ્રખળ હજી આપણામાં વિશેષ પ્રમાણમાં છે. તેમને આપણી મરજીને વશ કરવાની લડત તો રાત દિન પુર જોરમાં ચાલુજ છે. હવે દારૂની આપણા ઉપર જે મુખ્ય નહારી અસર થાય છે, તે આપણી મરજી (will power)ના સંબંધમાં છે. તે તેને અકળાવી તે અશક્ત કરી નાખે છે એટલે તેનો કાચુ આપણા જીસ્સાઓ ઉપર રહી શકતો નથી, અને જ્યાં આપણા જીસ્સાઓ આપણી મરજીને વશ નહીં ત્યાં આપણી હાલત માણસ નહીં પણ હેવાન સમાન થઈ પડે છે, તેનો તો કોઈ પણ દારૂડીયાની હાલત પ્રત્યક્ષ પુરાવા છે.

વળી દારૂનું ‘મેગનેટીઝમ’ એટલું તો નહારું છે કે તેની આસપાસ માત્ર નહારી અણુદીક શક્તિઓજ ખેંચાય છે. આ ખાકી દુનિયાની પેલે પાર બનતા અણુદીક બનાવો જોવાની અો તપાસવાની જેઓની તેવી અંતર્દ્રષ્ટિ કાંઈ પણ પ્રકારે ખીંચેલી છે તેઓનું એમ એક સરખું કહેવું છે. તેની આસપાસના દેખાવો નવર્ણવા શકાય એવા ભયંકર રહે છે.

આ ઉપરાંત જેઓ પોતાના મનને કાચુમાં લાવવાની પોતાની ઉચ્ચ શક્તિ ખીલવવાની તજવીજ કરે છે, તેઓને તો તેમના કામને માટેનો દારૂનો ઉપયોગ અતીશય હરકત કરતા છે, એટલે તેવાઓને તો તેથી એકદમ અલગ રહેવાનું અવશ્યનું છે.

થીયોસોરી જે આપણને આપણો માર્ગ દેખાડનારી એક રોશની છે તે ઉપલાં સઘળાં કારણોને લીધે આપણને શરાબના ઉપયોગથી અલગ રહેવાની સલાહ આપે છે. જે કે અહીં પણ જોર જીંદમ, ધાક ધમકી કે બાહેરના દબાણની કશી વાત નથી. શરાબ વિગરેના આવા અવગુણો છે અને તેના ઉપયોગમાં આટલા જોખમો સમાયલા છે. તે માત્ર આપણી સામે ધરી તે સલાહ પ્રમાણે અમલ કરવો કે નહીં તે આપણી જ મુનસરી ઉપર છોડે છે, એટલે જો આપણે આપણી સમજ શક્તિનો ઉપયોગ રક્ષામાં પગલ પડીશું તો છેવટે ઠોકર ખાગ્ને પણ ઠેકાણે તો આવવું પડશેજ. વખત પોતાનું કામ કર્યોજ નય છે.

૧૪—જાણે હસ્તું બોલવું એ કાંઈ પાપ હોય અને દુનિયાની સઘળી જંગળ તેમનેજ માથે આવી પડી હોય એવા સાધારણ રીતે થીયોસોરીસ્ટો કુંઝરા અને ઉદાસ જેવા દીકામાં આવે છે, અને જો થીયોસોરીના અભ્યાસથી આપણા ઉપર તેવી કાંઈ અસર થતી હોય, તો તેથી દુર રહેવામાંજ લાલ રહેવો જોઈએ.

થીયોસોરીનું એક શીક્ષણ આ છે કે ખુદા સર્વ વ્યાપક છે એટલે તેનો અંશ સઘળામાં છે; તેના વગર એક રજકણ પણ ખાલી નથી અને ખુદાનું એક સ્વરૂપ આનંદ છે, તો પછી દરેકના ભિત્તરમાં આનંદ તો વ્યાપી રહેલો હોવોજ જોઈએ. અને જો તેમ હોય તો બાહેરના ગમે એવા નકારા સંજોગો છતાં જે આ સમજે છે તેને દુઃખી, થવાનું, જંગલ કરવાનું અથવા બળાપો કરવાનું કશું કારણ નથી. જેટલા પ્રમાણમાં જોણે થીયોસોરીનું આ શીક્ષણ ગ્રહણ કર્યું છે તેટલા પ્રમાણમાં તેનામાં તો શાન્તિ અને આનંદજ પ્રગટતો હોવો જોઈએ. ખરી વાત છે કે તેના અભ્યાસમાં ઘણીક વેળાએ તેથી ઉલટાજ પ્રકારનું દીકામાં આવે છે, પણ તેમાં કસૂર થીયોસોરીના નહીં, પણ તેને તેવી રીતે સમજી કામ લેનારનો છે.

જેઓ થીયોસોરી સમજવાની કાંઈ પણ કાશીશ કરે છે તેઓને જીંદગીની મોતેખરીનો એવો તો ઉમદા ખ્યાલ આવે છે કે જેથી સાધારણ જનોને જે સુખરૂપ લાગે છે તેમાં તેઓને કાંઈ રસ લાગતો નથી. ગંભીરપણે પોતાની ફરજને અગ્નવવા જનારાં માખાપોને તેમના છેકરાંઓની

અર્થાં સાહી રમતોમાં કાંઈ મજા નહી પડતી હોવાને કારણે તેઓ તેમાં ભાગ લેતાં નથી, પણ તેથી તેઓ કુંઝરાના વર્ગમાં લેખાતાં નથી. એટલે જો કોઈ અમૂક બાબદ જે સામાને પસંદ હોય તેમાં રસ નહી લેતો હોય તો માત્ર તેટલા ઉપરથીજ તેને કુંજરો માની લેવામાં ગેર-ધનસાફ છે. એમાં પણ આપણી પ્રકૃતિ મુખ્ય ભાગ બળવે છે. થીયો-સોરી કે બીજા કશા તેવા અભ્યાસ છતાં આપણે મુખ્ય કરીને આપણી જાતી પ્રકૃતિ પ્રમાણેજ ચાલીએ છીએ. અને તે પ્રમણે આપણે તેવી ચીજોમાં રસ લઈએ છીએ, એકાદ અબણ ગામડિયો, જેથી આપણા જેવાને સમજાગો કંટાળો આવે તેવા ભવિષ્યોના નાચથી આનંદ પામતો દેખાશે, જ્યારે બીજો કોઈ તેવા ઉમદા ગાયનો કે જે તે ગામડિયાને મનને કંટાળો ઉપગ્નવનારાં હશે તેમાં લીન થઈ ગયલો માલમ પડશે. કોઈ માત્ર ખાધાપીધામાંજ મોજ માની લે છે તો કોઈ વળી વાંચન અને અભ્યાસમાં મગ્ન રહે છે. કોઈ માત્ર પૈસા સંગ્રહવામાં મજા મેળવે છે તો કોઈ વળી સખાવત અને પરમાર્થમાં મુખ્ય માની લે છે. અને એક થીયોસોરીસ્ટની જીંદગીની નેમ સાધારણ માણસો કરતાં જુદી હોવાથી, પાછલાંઓ જેમાં મોજ માની લે છે તેની પિછાન કરવામાં તે થીયોસોરીસ્ટ કદાચ પછાત પડતો દેખાશે, પણ તેથી તે જેમાં મોજ માનતો હશે તેમાં રસ લેવાને પછાત પડતો નથી.

અલખનાં જેઓ પોતાની ફરજોનો ખરો ખ્યાલ ધરાવે છે અને તેમની જોખમદારી સમજે છે, તેઓમાં ગંભીરતા તો વધવીજ જોઈએ; પણ ગંભીરતા અને કુંઝરાપણું એ બેમાં મોટો ફેર છે. અને એ ગંભીરતાની છાપને કુંઝરાપણા સાથે ભેલી નાખવામાં ઘણી વેળાએ થીયોસો-રીસ્ટોને ગેરધનસાફ થતો જોવામાં આવે છે.

વળી ખાઈ પી દસી બોલીને આ સંસાર મુખનો બની શકે એટલો લહાવો લઈ લેવામાં સાધારણ રીતે આ જીંદગીની નેમ મનાય છે. અને જ્યાં સુધી તેવા સંજોગો ભેગા મળેલા હોય છે ત્યાં સુધી જીંદગીની ભિતરની નેમ જાણવા વિષે ઝાઝી દરકાર કરવામાં આવતી નથી. એ તો ‘સુખે સોની અને દુખે રામ’ : તેમ જ્યારે કાંઈ દુઃખ આવી પડે છે, જ્યારે દુનિયાની જગજગો વધી જાય છે, જ્યારે હાલત સંકટામણમાં આવી પડે છે, જ્યારે ગરીબાઈ અને લાચારી ધર કરે છે, અને જ્યારે તેમાંથી છુટવાનો કાંઈ ઉપાય જડતો નથી, ત્યારે તે સંઘળાંત કારણ શું

તે જાણુ તરફ આપણી વૃત્તિ દોડે છે. મનની આવી હાલતમાં ઘડી ભરતો આપણને આ સંસાર મીઠ્યા લાગે છે અને તે ઉપરથી આપણુ દીલ ઉડી જાય છે ; અને સઘળાં સુખ દુઃખનો ખુલાસો થીયોસોશીમાંથી મલી આવતો હોવાથી તેવાઓ તેના અભ્યાસ તરફ ખેંચાય એ સ્વાભાવિક છે, અને થીયોસોશીના અભ્યાસથી ઉપજતો નહીં પણ તેના અભ્યાસ તરફ ઉપલાં કારણોએ ખેંચનારાઓમાં શરૂઆતમાં જેવામાં આવતા તેવા કાંઈ છાપનો દોષ વગર સમજે સાધારણ રીતે થીયોસોશી ઉપર ટોળી દેવામાં આવે છે.

થીયોસોશીના અભ્યાસના સંબંધમાં ગમે એટલું વિચારવા અને કહેવ માં આવે, પણ આટલું તો ખરું છે કે જેમ જેમ તેનો અભ્યાસ ઉઠે થતો જાય છે, જેમ જેમ તે સમજમાં ઉતરતી જાય છે, તેમ તેમ આપણે દરેક સ્ત્રીજને તેને લાયકની જગ્યામાં ગોઠવાયલી જોઈએ છીએ. અને દુનિયામાં જે કાંઈ બને છે તે સારાનેજ કાઢે છે અને તેના મૂળમાં ખુદાની અથાગ દયા અને અપરમપાર પ્યાર છે એમ આપણે સમજતા થવાથી કાંઈ ઐર તરાંહની શાન્તિ અને આનંદ આપણામાં વાસો કરી રહે છે. ખરા થીયોસોશીસ્ટોમાં તો તે હંમેશા પ્રગટેલાં રહે છેજ. એટલે જેટલા પ્રમાણમાં તેવા કોઈ અભ્યાસીમાં તે ઓછાં જેવામાં આવે છે તેટલા પ્રમાણમાં થીયોસોશીના શીક્ષણ અમલમાં મુકવામાં તે પછાત પડેલા લંખાવો જોઈએ છે.

૧૫.—થીયોસોશીના અભ્યાસથી મન ઉપર માઠી અસર થતી સાધારણ રીતે માનવામાં આવવાનું કારણ શું ?

થીયોસોશીના અભ્યાસથી આપણા મન ઉપર કાંઈ પણ માઠી અસર થાય એ બનવુંજ અશક્ય છે. એના અભ્યાસથી તો આપણા મનના ગૂચવાડાઓ દૂર થઈ સામું આપણને સંતોષ અને શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. એના અભ્યાસથી નહીં, પણ જેમાં હાથ ધાલવો એ નુકસાનકારક છે એવી તેની ખુદ્દી એતવાણી છતાં, કમ સમજથી અથવા હલકાઈથી તેવી બાબદોમાં માથું મારવા જતાં, અને તે અભ્યાસનો જેરઉપયોગ કરવાથી, કેટલીક વેળાએ તેવી કાંઈ માઠી અસર ઉપજે છે એ ખરું. પણ તેમ તો વીજળી, કેમીસ્ટ્રી, વગેરે દરેક વિદ્યાના સંબંધમાં પણ બનતું આવે છે.

અનેક પ્રકારના કારણોથી સાધારણ કરતાં કાંઈક ખુદા ફેરફારો

સારા અથવા માઠા માણસમાં થતા જોવામાં આવે છે. ખુદામ્મ રાહે ચાલવાથી, અશોધનો માર્ગ ધરવાથી, અથવા થોડા અભ્યાસથી આપણી કેટલીક ઉચ્ચ શક્તિઓ ખીસે છે અને તે મારફતે અદ્ભૂત પ્રકારના બનાવો પ્રગટે છે, અથવા તો તેવા કોઈ માણસમાં તેના અણુદીક શરીરોમાં થયેલા ફેરફારોથી અથવા તો ખીન્ન કોઈ તેવાં કારણોએ તેનામાં કાંઈક વિચિત્ર પ્રકારના બનાવો બનતા દીકામાં આવે છે. હિસ્ટીરીયા કહો, અમુક પ્રકારનું ઘેલાપણું કહો, વિગરે બનાવો સઘળાજ કાંઈ માત્ર ખોટા ઢોંગજ હોતા નથી—તે બનાવો ખરાજ છે, એમ થીયોસોફી ખુલાસાવાર સમજાવે છે, તેમજ વળી અદ્ભૂત બનાવો અને તેવી શક્તિ ઓની હસ્તી તે સ્વિકારે છે ખરી, પણ તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું કે તે સઘળું થીયોસોફી એક્સરખું ફાયદાકારક ગણે છે, અને તે પ્રમાણે અમલ કરવાની સલાહ આપે છે. એક બાબદની હસ્તી સ્વિકારવી અને તેનો ખુલાસો આપવો એ કાંઈ તેના ઉપયોગીપણાની સાખીતી તો નથીજ. સામું થીયોસોફી તો એવી બાબદોમાં વગર લાયકાતે લાથ ધાવવાથી, તેમજ વળી તેવી ખીજ બાબદોમાં સમાયલા બારે જોખમો અને તેથી થતાં નુકસાન તરફ આપણું ધ્યાન ખેંચી તેથી દૂર રહેવાની આપણને સલાહ અને ચેતવણી આપે છે. એટલે તેથી થતાં નુકસાનની જોખમદારી થીયોસોફીને માથે નહીં પણ જોઓ તે સઘળાંને વગર વિચારે કામમાં લાવી પોતાને નુકસાન કરે છે તેઓને માથે રહે છે ; અને તેથી જોઓ થીયોસોફીને એ ઉપરથી ‘હમખગ’ અને ઢોંગના વર્ગમાં મૂકી તેને હસી કાઢે છે, તેમનું અજ્ઞાનપણુ સાબેત થાય છે.

આવાં કોઈ કારણે અને સંજોગે જો કોઈ આવાં કાંઈ બનાવના સપાટામાં આવી ગયું હોય છે તો, તેનો ખુલાસો મેળવવા અને તેમાંથી છૂટવા મદદ મેળવવા કાજે તેવાં માણસોની નજર સ્વાભાવિક રીતે થીયોસોફી તરફ ખેંચાય છે, એટલે થીયોસોફી વિષે માત્ર ઉપર ટપકેથી મત બાંધી એકલાઓ તેવાં માણસોની હાલતનું મૂળ તેજેજ હોકી બેસાડે છે અને તે બનાવોના સંબંધમાં જવામાં આવતાં નુકસાનકારક પરિણામો નો દોષ તેને માથે ચઢાવી દે છે ! પણ દારૂગોળો અને છ એમ કહેવાળી અને તે કેમ બને છે તેની સમજ આપવાથી રસાયણશાસ્ત્ર બૌદ્ધિક કેંકવાની સલાહ આપે છે એમ કેહવું જોઈતું ગેરવાજબી છે, તેટલુંજ ઉપલા કોઈ

ખનાવોથી ઉપજતાં નુકસાનકારક પરિણામને માટે થીયોસોશીને જવાબદાર લેખવી એ મુખ્યદબરેનું છે.

વળી જે થીયોસોશીનો અભ્યાસી છે તેને વખોડવા જે આખદો ઉપર સાધારણ રીતે લોકો વિશેષ ભાર મુકે છે—જેવી કે ખાધા-પીધા, પેહરવા-ઝોઢવા, ફરવા-હરવા વિગરે—તેને તે ઝાઝી અગત્યતા આપતો નથી, પણ તે કરતાં કાંઈ વિશેષ ઉપયોગી આખદોમાં પોતાનો વખત રોકવાનું તે બેહતર સમજે છે. તે સામાન્ય લોકોને પસંદ પડતી ન હોવાથી તે કાંઈક “ચક્રમ” લાગે છે; અને પોતાને જે દીક લાગે છે તેમાં તેને પછાત પડતો ભાગ લેતો દેખી તેઓ થીયોસોશીને વગોવે છે !

તેમજ વળી કોઈને પણ થીયોસોશીનો અભ્યાસ કરવા સામે કશો અટકાવ નથી અને બિન્ન બિન્ન પ્રકારના લોકો તેનો લાભ લઈ શકે છે એટલે પછી તેમની પ્રકૃતિ પ્રમાણે તેઓ તેને રંગ રૂપ આપી તે પ્રમાણે વર્તે એ તો દેખીતુંજ છે. તો પછી તેવા કોઈએ તેન આપેલા ના-પસંદ રંગ રૂપને માટે જવાબદાર લેખવાનું જે વાજબી ગણાય તો પછી આપણી કામમાં બનતા ગુનાહો માટે આપણો ધર્મ પણ જવાબદાર લેખાવો જોઈએ !

૧૬.—થીયોસોશીના અભ્યાસથી પોતાની સાધારણ ફરજો તથા દુનિયાથી ઉખડી ગયલા જેવી હાલતમાં આવી પડાય છે તેનું કેમ ?

આના સંબંધમાં પણ થીયોસોશીના તેવા કોઈ અભ્યાસીઓની ખામીઓનો દોષ વગર પાચે થીયોસોશી ઉપર નાખવામાં આવતો દોષમાં આવે છે. આપણે જોઈ ગયા તેમ થીયોસોશી તો દરેકને પોતાની જરા કે જરા ફરજો અદા કરવા કહે છે. પણ તે કેમ કરવી તે આપણી પોતાની પ્રકૃતિ અને શક્તિઓ ઉપર આધાર રાખે છે. દાખલા તરીકે કોઈ પોતાનો ગુજારો તનથી મેહનત મળુરી કરી કરતો હશે તો કોઈ પોતાની મન શક્તિનો ઉપયોગ કરી પોતાનો હેતુ પાર પાડતો હશે. કોઈ પૈસા આપી સખાવત કરી છુટશે તો કોઈ વળી તેની ગેરહાજરીમાં મીઠી વાણીથી અથવા તો દયાના કામથી તે મતલબ સાચવવા દેશે. હવે જેમ જેમ આપણે વૃદ્ધિમાં આગળ વધતા જઈએ છીએ તેમ તેમ આપણામાં અનેક પ્રકારની શક્તિઓ ખીલતી જાય છે અને તેમની મારફતે આપણી

સાધારણ શક્તિઓથી બની શકતાં કામો કરતાં વધારે ઉપયોગી કામો કરવાને આપણે શક્તિવાન થઈએ છીએ, એટલે તેવી કાંઈ શક્તિનો ઉપયોગ કરતું માણસ આપણને દેખીતી રીતે નકામું બેઠેલું જેવું લાગે છે, જોકે ખરી રીતે તો તે આપણા જેવાં સાધારણ માણસો કરતાં વિશેષ પ્રમાણમાં શેકાયેલું હોય છે. પણ આવા બાહેરના દેખાવ ઉપરથી બૂલાવો બાહ્યને સાધારણ રીતે એમ માની લેવામાં આવે છે કે થીયોસોફી પ્રમાણે હુંદગી ગુન્નરવા માટે આપણા સાધારણ કામો પડતાં નાખવાના છે, અને જેઓ આ બાબદ બરાબર સમજતા નથી તેઓ તેવાં માણસોને દેખીતી રીતે પોતાના જેવું કામ કરતા નહિ, જેમ પોતાની ફરજે તથા માત્ર તેમના બાહેરના દેખાવની નકલ કરવામાં સંવશ્ન આવી રહેલું સમજી થીયોસોફીને વગોવવા કારણે રૂપ થઈ પડે છે.

તેમજ વળી જેઓને મેલનત કરવા ગમતી નથી, જેઓ કામ કરવાથી કંટાળે છે, જેઓ આગશાહને સ્પર્સ્તીપણાનું રૂપ દેખે છે, જેઓ અનેક કારણોસર પોતાની ફરજેમાંથી છટકવા આદે છે, તેઓ પોતાની આ બામીઓ ઢાંકવા તેવાં માણસોના માત્ર બાહેરના દેખાવની નકલ કરી તેનું ઓડું આગળ ધરે છે, બાકી જેઓને થીયોસોફીના શિક્ષણો પ્રમાણે અમલ કરે છે તેમની તો એક એક પક્ષ જનતાં અને ઉદ્યતાં ઉપયોગી કામોમાં શેકાઈ રહેલી છે.

વળી આ પણ દેખીતું જ છે કે જેમ જેમ આપણે વૃદ્ધિમાં આગળ વધતા જઈએ છીએ તેમ તેમ હુંદગી ગુન્નરવાની આપણી નેમમાં ફેર પડતો જાય છે. સાધારણ રીતે તો પૈસા મેલવવા, આ સંસારના નાના પ્રકારના સુખો અને વૈભવો ભોગવવામાં જ હુંદગીની નેમ રહેલી સમજવામાં આવે છે ; પણ થીયોસોફીનાં અભ્યાસ પછી આપણી હુંદગીની ખરી નેમ શી છે અને તે આપણી સરજતને લાયક થવા કાળે શી શી અને કેવા પ્રકારે તૈયારી કરવાની છે તે તરફ આપણું લક્ષ દોડે છે ; અને તે પ્રકારની હુંદગી સાધારણ કરતાં કાંઈક જુદીજ રહે છે, તેમાં સંસાર સુખના સાધનો ભેગાં કરવાની જગ્યા આપણી ઉતરતી વાસનાઓ અને જીવસાઓને દાખી, આપણા તન મન વિગેરેને કેળવવા, તેમની શક્તિઓ ખીલવી આપણા સદ્ગુણો વધારતા જઈ આપણી ખાસીયત ઉંચ પ્રકારની બનાવા, આપણી સરજતને લાયક થવાની કોશીશ લે છે. એટલે પછી કાંઈક તેની હુંદગી ગુન્નરવાની કોશીશ કરનાર સામાઓને

સાધારણ રીતે દુનિયાથી ઉખડી ગયેલા જેવા લાગે એ તો સ્વાભાવીકજ છે. આમ બનવાનું કારણ જીંદગીની ઉપડી બે જુદી જુદી નેમોના તફાવતમાં સમાયડું છે. અને તે અમલમાં મુકવામાં આપણે ગમે એટલા પછાત પડતા હોઈએ, પણ આટલું તો ખુલ્લું છે કે માત્ર સંસાર સુખ સાધતો ભેગા કરવા કરતાં આપણા સદગુણો વિગેરે ખીલવી પરમાર્થ માર્ગે ચાલવું એ વધારે પસંદ કરવા ભેગ છે. તો પછી તેવા પ્રકારની જીંદગી ગુજરવાની તજવીજ કરવામાં દુનિયાથી ઉખડી જવાતું નથી, પણ દુનિયાનાં કાર્યોની ધમિરત અચળ પાયા ઉપર રચાતી જાય છે.

૧૭—થીયોસોફીના શિક્ષણો બુદ્ધ અને હિંદુ ધર્મને જે પ્રકારે મલતાં આવે છે તે ઉપરથી થીયોસોફી એ બે ધર્મોનું માત્ર એક નવું સ્વરૂપ હોય એવું અનુમાન ઉઠાવવાને શું કારણ નથી મલતું ?

જરથોસ્તી, ખ્રીસ્તી અથવા ઇસિલામી ધર્મોના શીક્ષણો કરતાં થીયોસોફીના શીક્ષણો હિંદુ અને બુદ્ધ ધર્મોના શીક્ષણોને ઘણે દરજ્જે મલતાં આવતાં દેખાય છે, એટલે પેહેલી નજરે જોતાં એ બે ધર્મોજ નવાં સ્વરૂપે આપણી સામે રજુ કરવામાં આવતાં હોય એમ સ્વાભાવિક રીતેજ આપણને લાગે છે. પણ આપણે જોઈ ગયા છીએ તેમ થીયોસોફી એ સઘળા ધર્મોનું મૂળ છે, એટલે દરેક ધર્મમાં સંજોગો પ્રમાણે તે ઓછા કે વધતા પ્રમાણમાં પ્રગટે તો છેજ. પણ હિંદુ અને બુદ્ધ ધર્મોમાં તે જે વધારે જોરથી પ્રકાશી રહેલી દીક્ષામાં આવે છે તેનું એક મૂળ કારણ તે ધર્મોનું બોલણું સાહીત્ય છે. જરથોસ્તી ધર્મ સાહીત્ય તો હાલમાં આપણી પાસે કાંઈક નહીંજ નેવુંજ અને તે પણ ભાંગી તુટી હાલતમાં સચવાઈ રહેલું છે, અને તે ગુપ્ત થઈ ગયેલા અતી મોટા ભાગમાં થીયોસોફીના શીક્ષણો કેટલા પ્રમાણમાં પ્રગટતાં હતાં તે હાલમાં આપણાથી કહી શકાય એમ નથીજ તેમજ જે ભાગ બાકી રહ્યો છે તે ઉઠેજવાની ચાવીની ગેરહાજરીમાં તેમાં પણ તે શીક્ષણો કેટલા પ્રમાણમાં છે તેનો ખુલાસો મેલવી શકાતો નથી,—ફાયલૉ લૉન્ડને આધારે માત્ર તેના શબ્દાર્થોથી ઉઠેલી શકાય એમ નથી. તે સમજવાને માટે શીલસુત્રી અને અવશ્ય કરીને આત્મજ્ઞાનની જરૂર છે અને ધરાન છોડી આવ્યા પછી કોઈક અપવાદો સિવાય તેવા જ્ઞાનીઓની ખુટ તો આપણામાં આજ પર્યંત ચાલતી આવી

છે, એટલે પછી આપણા ધર્મની આવી હાલતમાં તેમાં થાયોસોશીનો પ્રકાશ દીકામાં નહીં આવે તો તેમાં કાંઈ વિસ્મય પામવા જેવું નથી.

એટલુંજ નહિ, પણ જરૂરોસ્તી ધર્મનો ખીજન ધર્મો અને થાયો-સોશી સાથે મુકાબલો કરી, અભ્યાસ કરી, તેને જાહેરમાં મુકનાર કિસ્તાદો પણ પારસી કામે પેદા કીધા નથી, એ ખેદકારક છે.

તેમજ વળી ધર્મોના ભેદો સમજવાને માટે માત્ર આપણા મનની તકો ચાલી શકે એમ નથીજ. તે સમજવાને માટે તો અંતર્જાનથી જતી અનુભવ મેલવવાની જરૂર છે. અને જ્યારે આપણામાં તો તેવા કામ જ્ઞાનીઓની માત્ર દંતકથાજ આજુ રહી છે ત્યારે હિંદુ અને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં તો—જે કે આગળના જોટલા પ્રમાણમાં નહીં તો પણ—હાલના વખતમાં પણ તેવા જ્ઞાનીઓનો સીલસીલો જળવાઈ રહેલો દીકામાં આવે છે અને તેઓ પોતાના અંતર્જાનના અનુભવકિપરથી ધર્મ કિપર અનેક પ્રકારે અજ વાળું નાખી તેની અંદરની જોત જગતી રાખવાને શક્તિવાન થયા છે.

વળી હાલમાં જરૂરોસ્તી, ખ્રીસ્તી, વિગરે ધર્મોવાળાઓ તો તેનો ભાવાર્થ તથા માત્ર તેના કોટણાં કિપરજ બાર મુકવા લાગ્યા છે. એટલે થાયોસોશી જે દરેક ધર્મના જીવરૂપ છે તે તે કોટણામાં ઓછી પ્રગટતી દેખાય એ સ્વાભાવિકજ છે. પણ જરા કંડા કિતરતાં દરેક ધર્મમાં થાયોસોશીનો ઝરો વહેતો નજરે પડે છે. થાયોસોશીની રોશનીથી ન સમજ પડે એવાં ધર્મના લખાણોનો જે અક્ષત પસંદ ખુલાસો મલી શકે છે તેજ તેનો પરાવો છે.

૧૮.—થાયોસોશીનો અભ્યાસ આપણને નાસ્તીકપણા તરફ દારવી લખ જાય છે એ શું ખરું છે ?

આનો ખુલાસો ખુદા વિષેના આપણા ખ્યાલ કિપર આધાર રાખે છે. આપણી પ્રકૃતિ અને સમજ પ્રમાણે ખુદા વિષે આપણે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના ખ્યાલો ધરાવિયે છીએ, એટલે તે એક ખીજનથી ખુદા પડે એ તો દેખીતુંજ છે. અને ખીજન કોઈના તે વિષેનો ખ્યાલ આપણા તે માટેના ખ્યાલને મળતો આવતો નથી. તો તેને આપણે ઘણું કરીને “નાસ્તીક” ના વર્ગમાં મુકી દઈએ છીએ. એક જગતી માણસ ખુદા વિષેનો જે ખ્યાલ ધરાવે તે કરતાં ખુદાજ પ્રકારનો ખ્યાલ તેને માટે એક શીલસુક ધરાવતો જોવામાં આવશે. જ્યારે વળી એક સાધુના તે માટેના ખ્યાલમાં ધણો

તદાવત દીક્ષામાં આવશે, એટલુંજ નહિ પણ એકજ કામ અને એકજ ધર્મમાં માનનારાઓમાં પણ એના સંબંધમાં ઘણો મતફેર દીક્ષામાં આવશે. દાખલા તરીકે જરથોસ્તી તરીકે આપણે એક ખુદામાં માનીએ છીએ (એમ કહેવામાં આવે છે), પણ તે માટેની વ્યાખ્યા મેળવવા જતાં તેમાં અનેક પ્રકારના તદાવતો દીક્ષામાં આવે છે. એક અબલુ ડોસા, એક ‘ઔરથો-ડોક્ષ’ શખ્સ, લાલની કેળવણી લીધેલો એક સાધારણ સંસારી માણસ, ધર્મના લખાણોને માત્ર તેના શખ્દાર્થ પ્રમાણે ઉકેલનાર એક અભ્યાસી, એક ધંધાદારી ધર્મગુરૂ, વિગેરે એવાં અનેક જનો તેના સંબંધમાં જે ચીતાર આપણી સામે રજુ કરે છે તેમાં અતિશય તદાવત માલમ પડશે. કાંઈ તેને આપણામાં સાધારણ દીક્ષામાં આવતા સઘળા ગુણ દોષો, ગુસ્સો, સખ્તાઈ, કરડાઈ, પક્ષપાતી, દયા, મેહેરયાની, ભલાઈ, નેકી વિગેરેથી ભરેલા એક મહા અજાણ પણ માત્ર માણસ રૂપ ધારી લઈ આપણા વાંકસર ગુસ્સે થઈ આપણને શિક્ષા કરતા અથવા તો આપણા પશ્ચાતાપ અને આછછથી પીગળી જઈ આપણી ઉપર દયા કરતા, પણ કાંઈ પણ નકી ઘેરણુ ઉપર નહિ પણ માત્ર પોતાના ફાંટા પ્રમાણે રાજ કરતા એક બીન જોખમદાર પાદશાહ તરીકે ચીતારશે; તો બીજો કાંઈ વળી તેને આપણા તરફ બેદરકાર રહી આપણું રવડતા નાખી આપણાથી દૂર અને અજાગ રહી તમાસો બંતેતો અથવા તો પોતાના તેવા કાંઈ કામોમાં ગુંથાયેલો રજુ કરશે. કાંઈ તેને જગતમાં સઘળે વ્યાપી રહેલો દેખશે તો કાંઈ વળી તેનામાં આખું જગત સમાઈ રહેલાં છતાં તેને તેની આંદર પણ ફેલાયેલો ભાગશે. કાંઈ તેને અમુક આકારવાળો નરી શક્તિ તરીકે પિછાનશે તો કાંઈ વળી તેને નીરાકાર, નિગુંણ ધારી તેની કાંઈ પણ વ્યાખ્યા આપતાં અટકશે. અરે પુછાયો તો આપણું મન, પછી તે ગમે એટલા બોહોળા વિસ્તારમાં હોય છતાં, તે અમુક હદમાં કામ કરી શકે છે—તેની આંદર તે પોહોંચી શકતું નથી—એટલે હદથી બંધાયેલું આપણું મન જે અનહદ છે તેને પોહોંચી શકે એમ નથી. ખુદા વિષેનું આપણું જે ખ્યાલ ઉભો કરીએ છીએ તે એકાનાર સમુદ્ર માહેલું પાણી આપણી પાસેના એકાદ વાસણમાં ભરી તેને આખા સમુદ્ર રૂપ માની લેવા બરાબર છે.

દુનયામાં એવું કાંઈ જવળેજ લશે કે જે કાંઈ ને કાંઈ પ્રકારની શક્તિ કે જેમાંથી આ જગત રજુ થયું છે તેમાં માનવું નહી હોય. તે

શક્તિ જેવા પ્રકારની છે, તે કેવી રીતે ક્રિયા કરે છે, તેમ કરવાની તેની મતલબ શી છે, વિગેરેના સંબંધમાં મોટા મતફેર જેવામાં આવશે ખરો, પણ તેની કાંઈ અસલ મૂળ શક્તિની હસ્તી તો કાંઈ ને કાંઈ રૂપે સર્વે કબૂલ રાખતાં જેવામાં આવે છે, પછી તે એક જગલીમાં જગલી માણસ કહો, એક મોટામાં મોટા શીલસૂક કહો, એક જ્ઞાની કહો કે એક સાધુ કહો. આ ઉપરથી આપણે જેમ શકીયે છે તે જુદાની હસ્તીમાં માનતુ નહીં હોય એવું કોઈ જવળેજ દીકામાં આવે છે. અલબત્ત તેની શક્તિઓ અને સ્વરૂપના સંબંધમાં આપણે અનેક પ્રકારના ખ્યાલો ઉભા કરીયે છે, પણ તેવું આપણે આપેવું રૂપ જ ખરું છે અથવા તો તેમાંજ તેની સંપુર્ણ વ્યાખ્યા સમાધ જાય છે, એમ તો નથીજ. એટલે તેના સંબંધમાં બીજા કોઈના ખ્યાલો આપણા ખ્યાલોને મલતા નહીં આવે તો તેટલાં ઉપરથી એમ માની લેવું કે તેઓ જુદામાં માનતા નથી, અને ‘નાસ્તીક’ છે, એ કાંઈજ નહીં પણ પોતાની સમજ શક્તિનું માત્ર દાણી અભિમાન છે.

વળી થીયોસોફી મીનાઈ હસ્તીઓમાં માને છે. અમસાસપદો, યજ્ઞદો, શીરસતાઓ વિગેરે જેવા જગતના કારોબારમાં ક્રિયા ચલાવી રહેલી મહાન શક્તિઓનો સ્વિકાર કરે છે, તો પછી તે સધળાંના મૂળની હસ્તી ના પાડે એ બનવાજોગ નથી.

જુદા વિષેનો થીયોસોફીમાં જે ખ્યાલ આપવામાં આવે છે તે એટલો તો જુદાં છે કે સાધારણ રીતે ત્યાં સૂધી આપણું મન પોહાંચી શકતું નથી, એટલે તે વ્યાખ્યામાં જુદાની હસ્તી નહીં સ્વિકારવામાં આવતી હોય એમ સાધારણ રીતે લાગે એ સ્વભાવિક છે, પણ તેમાં ખામી તે વ્યાખ્યાની નહીં પણ તે સમજવાની આપણી શક્તિની કોતાહમાં છે. થીયોસોફી જુદાની હસ્તી સ્વિકારે છે એટલુંજ નહીં પણ તે સર્વવ્યાપક છે અને સધળું તેનામાંજ સમાધ જાય છે એવું તેનું શિક્ષણ છે.

૧૯.—એવું પણ કહેવામાં આવે છે કે થીયોસોફી એક કરતાં વધારે જુદામાં માનવાનું શીખવે છે, એ શું ખરું છે ?

આ બૂલ ભરેલા વિચારનો પાયો પણ માત્ર સમજફેર ઉપર રચાયેલો દીકામાં આવે છે. તે મહાન મૂળ શક્તી જેનાથી સધળું છે તે તો માત્ર એકજ છે, પણ તે ગમે એ નામે કે પ્રકારે ઓળખાતી હોય. દુનિયામાં એવો કોઈ પણ ધર્મ કે શીલસૂરી નથી કે જેમાં અનેક જુદાઓની

હસ્તી સ્વિકારવામાં આવી હોય. સાધારણ રીતે આપણામાં એવો કોઈક ખ્યાલ છે કે હિંદુ ધર્મમાં અનેક ખુદાની હસ્તી માનવાનું શીખવવામાં આવે છે. પણ તે વિચાર ખચીતજ ભૂલ ભરેલો છે. તે ધર્મમાં અનેક ચઢઉતર મહાન શક્તિઓ સ્વિકારવામાં આવેલી દીક્ષામાં આવે છે ખરી અને તેમનાં જે સ્વરૂપો આપણી સામે તેમાં ધરવામાં આવ્યાં છે તેમાં ઉંચ દરજ્જાની ઈશ્વરી શક્તીઓનો એટલો તો પ્રકાશ જોવામાં આવે છે કે જે અર્થે સાધારણ રીતે ખુદા શબ્દ વપરાય છે તે અર્થે તેમને લઈ હિંદુઓ અનેક ખુદામાં માને છે એમ ધારી લેવામાં આવે છે. પણ સહેજ પણ ઉંડાણ તપાસ કરવાની મેહેનત લેતાં તુરંતજ માલમ પડી આવે છે કે એ સઘળી મહાન શક્તિઓ ઉપર માત્ર એકજ સર્વોપરી શક્તિ રાજ્ય ચલાવી રહી છે એમ એ ધર્મનું પણ ખુલ્લું શિક્ષણ છે, જે કે તે પ્રસંગ પ્રમાણે જુદે જુદે નામે ઓળખાય છે. અને તેજ પ્રમાણે તેવી મહાન ચઢઉતર મીનોઈ શક્તિઓનો સીલસીલો જરથોસ્તી, ખ્રીસ્તી, ઈસ્લામી, વિગેરે ધર્મોમાં પણ જોવામાં આવે છે. ખરું છે કે ખ્રીસ્તીઓનો પોટેસ્ટન્ટ પંથ ખુદા પંડીની તેથી ઉતરતી મીનોઈ શક્તિઓનો સ્વિકાર કરતો નથી, અને સુધરેલાઓમાં ખપવા કાજે તેમને પગલે ચાલનારા આજ કાલના કેટલાક જરથોસ્તીઓ પણ તેમનો સ્વિકાર કરતા નથી. પણ ‘એન્જલ્સ’ ‘આર્ક એન્જલ્સ’ વિગેરે નુરી શક્તીઓ કબૂલ રાખતો ખ્રીસ્તી ધર્મ, યઝ્દો, અમશાસપદો વિગેરેની હસ્તી સ્વિકારતો જરથોસ્તી ધર્મ, શીરેસ્તાઓ વિગેરે નુરી શક્તીઓ માન્ય રાખતો ઈસ્લામી ધર્મ, એ સઘળા તેવી મહાન શક્તિઓની હસ્તીની શાક્ષી પુરતા આપણી સામે ખડા છે. જે કે તે સઘળી શક્તિઓનું મૂળ અને સર્વોપરી તો એકજ ખુદા છે. આ મહાન મીનોઈ શક્તિઓને હિંદુઓ દેવ-દેવતા તરીકે પીછાને છે અને આપણે જે અર્થે ખુદા કહ્યો છે તે અર્થે હિંદુઓ પોતાના દેવને લેખે છે એમ માત્ર તેનો ભૂલ ભરેલો અર્થ ઉઘાડી હિંદુઓને અનેક દેવોમાં એટલે અનેક ખુદામાં માનતા દેખાડીએ છીએ. પણ મહાદેવ, પરમેશ્વર, પરમાત્મા, પરબ્રહ્મ વિગેરે હિંદુ શાસ્ત્રમાં વપરાતા શબ્દોજ દેખાડી આપે છે કે તેઓ પોતાના દેવ દેવતાઓની ઉપર કોઈ મહાન શક્તિને સ્વિકારે છેજ. અને આપણા ધર્મમાં પણ તેમજ છે. તે જાણવા છતાં તેનો કાંઈક જુદોજ અર્થ ઉઘાડવાની તજવિજ કરી હિંદુ ધર્મને વગર કારણે વગોવવામાં આવે છે. અને તેજ પ્રમાણે વગર અધ્યાસે, વગર જાણવે, વગર તપાસે

થીયોસોફીને પણ તેમજ, શીખવતી ધારી તેને પણ ખાટાં રૂપમાં ચૂકી દેવામાં આવે છે.

વાઈસરૉય, ગવર્નર, કમીશનર, કલેક્ટર, મામલતદાર, કુલકરની, તલારી, પટેલ વિગેરે અનેક પ્રકારના ચઢઉતર સરકારી અમલદારો ઉપરથી એમ અનુમાન ઉઠાડવું કે તેઓને માથે કોઈ સર્વોપરી રાજ્ય નથી પણ તેઓ અનેક રાજ્ય તરીકે સ્વતંત્રપણે અમલ ચલાવે છે એ જોટલું અકલ વિરુદ્ધ છે, તેટલુંજ મૂર્ખાઈ ભરેલું ખુદાથી ઉતરતી મીનોઈ શક્તિઓમાં માનનારાઓને અનેક ખુદામાં માનનારાઓ તરીકે ચીતારવામાં આવે, તે છે !

કેટલીક વેળાએ આપણા જોવામાં આવે છે કે અબલ ગામડીયાઓ ડીસ્ત્રીકટના સરકારી અમલદારને ‘ સરકાર માઆપ ’ ગણી તેને એક રાજ્ય જોટલુંજ માન આપે છે, કારણ કે તેના ઉપરી અમલદારોના સંબંધમાં તેઓ પાધરા આવી શકતા નથી, અને જો કે તેઓને કાંઈક જાંખો પ્યાલ તો હોય છેજ કે તે અમલદારના ઉપરીઓ પણ હોય છે, પણ તેમની સાથે તેમને પાધરું કામ પડતું નહી હોવાથી તેઓ તેમને મનસે હોયેલા પણ સરખા અને નહી હોયેલા પણ સરખા, એટલે તેઓ તો પોતાના ડીસ્ત્રીકટના અમલદારોથીજ કામ લેવાનું સમજે છે. તેજ મુજબ આ દુનિયામાં એવાં ઘણાં માણસો હોય છે કે જેઓ પોતાની વૃદ્ધિના પ્રમાણમાં અનેક ઇશ્વરી શક્તિઓમાંથી એકાદને પોતાના ખુદા તરીકે માની લઈ તેની સેવા પૂજા વિગેરે કરે છે, કારણ તેની પેલે પાર તેમની વિચાર શક્તિ પુગી શક્તિ નથી, તેમ છતાં તેવી કોઈ શક્તિની પેલે પાર તના કરતાં કોઈ અઘિયાતી શક્તિ હોય એવો તેમને પણ કાંઈક જાંખો પ્યાલ રહે છે.

આ પ્રકારે ત્યારે અનેક ચઢઉતર મીનોઈ શક્તિઓની હરતી થીયોસોફી સ્વિકારે છે ખરી, પણ તે ઉપરથી તે અનેક ખુદામાં માનવાનું શિક્ષણ આપે છે એમ કાંઈ હરતું નથી. ખુદા તો એકજ છે.

“ અનેક ઇશ્વરવાદ ” નું એક ખીજું કારણ એ છે કે જ્યારે ક્રીશ્ચીયન સીવાય પૂર્ણ તરફના ખીજા ધર્મેને “ એકથી વધારે ઇશ્વર માનનારા ” ચીતારવામાં યુરોપના કેટલાક મીશનરીઓ અને અબ્માસીઓ ગુતામલા હતા, ત્યારે તેઓએ યજ્ઞદો, દેવતાઓ, વગેરેને goods (ઇશ્વરો) તરીકે ચિતાર્યા, જેઓ માટે ખરો ઇંગ્લેશ શબ્દ Intelligent Being (યજ્ઞદો, દેવતાઓ અકલો, ઇ.) હતો. આ જૂલ જાંખો વખત ચાલુ રહી તે જૂલ સર્વે લોકો કરવા લાગ્યા, અને થીયોસોફીકલ લખાણોમાં પણ ગ્રેઅપ્પર દાખલ થઈ. થીયોસોફીના વિરોધીઓ માટે આ એક “ હુદાઈ ”

૨૦.—ધીધાસોશી મૂર્તિપૂજને ઉત્તેજન આપતી કહેવામાં આવે છે તેનો ખુલાસો શો ?

કાંઈ પણ રૂપ રંગ આપ્યા વગર આપણુ મન કશાનો વિચાર કરી શકતું નથી, કારણ કે તેને પોતાનેજ અમુક હદમાં કામ કરવું પડે છે, અને કશાની પણ હદ બાંધવી એ તેને આકાર આપવા બરાબર છે. પછી તે આકાર ગમે એ પ્રકારનો હોય અને તે હદ ગમે એટલા બોહોળા વિસ્તારમાં ફેલાઈ હોય. આપણે મૂર્તિપૂજમાં માનતા નથી એમ સાધારણ રીતે કહેવામાં આવે છે ખરું, અને તેથી કહેવાતા મૂર્તિપૂજકો કરતાં ચઢિયાતા હોવાનો આપણે દાવો કરીએ છીએ એ પણ ખરું, પણ શીલસૂરીની નજરે જોતાં જોએ સધારણ રીતે મૂર્તિપૂજક ગણાય છે અને જોએ તેમ અંકાવામાં અપમાન ભરેલું સમજે છે તેઓ વચ્ચે જે તફાવત છે તે માત્ર તેના ચત્ર ઉત્તર પ્રકારમાંજ સમાયલો છે.

જો મૂર્તિનો અર્થ આકાર અથવા રૂપ તરીકે લેવામાં આવે તો આપણે સઘળાં કાંઈ ને કાંઈ પ્રકારે “ મૂર્તિપૂજક ” તો ખરાંજ ! આપણે ખુદાને નિર્ગુણ, નિરાકાર વિગરે નામથી ઓળખીએ છીએ, પણ ખરી રીતે તો તેની વ્યાખ્યા આપવાની કોશીશ કરવાની સાથેજ આપણે તેને આપણા મનની વળાણ પ્રમાણે કાંઈને કાંઈ રૂપ આપીએ છીએ. અને કશાને પણ કાંઈ રૂપ આપવું, પછી તે આપણા મનની અંદર હોય કે તે આપણી બહાર ખડું કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ તે એક પ્રકારની મૂર્તિનાજ વર્ગમાં આવે છે. આજ કારણને લીધે શીલસૂરીની નજરે જોતાં રૂપવાળા ખુદા (Personal God) માં માનવું એ વગર અર્થનું લેખવામાં આવે છે, પણ તેમ કરવાની ખરી મનલગ્ન નહી સમજવાથી તે શીલસૂરીને “ નાસ્તીકપણ ” તરફ દોરવી લઈ જતી ધારી વખોડવામાં આવે છે !

કાંઈ પણ રૂપ વગર કશાનો પણ ખ્યાલ કરી શકાતો નથી એ તો દેખીતુંજ છે, અને સઘળાના મન કાંઈ એકસરખાં હોતાં નથી, એટલે આપણા મનની વળાણ પ્રમાણે દરેક બાબદના રૂપમાં તફાવત પડે છે. અને આપણા મનને અનુસરતું રૂપ આપવા વગર કાંઈ પણ બાબદ આપણી ઉપર અસર કરી શકતી નથી.

એક સાધારણ અબલુ ગામડીયાની અને એક શીલસૂરીની મન ધણો તફાવત રહે છે ; એટલે જેમ એક બાળકને કેળવણી ‘ ઝાડન ’ ની રીઠી ઉપયોગી થઈ પડે છે તેમજ શક્તિના

કિતરતાં પમથિયાંઓનું ખુદા તરફ ધ્યાન ખેંચવાને જેને આપણે સાધારણ રીતે “ મૂર્તિપૂજા ” કહીએ છીએ તે ઘણા અગત્યનો ભાગ બન્યો છે. કેવળ એક અજ્ઞાન, અભણ માણસ આગળ નિર્મૂળ, નિરાકાર વિગેરે ઉપમાથી ખુદાનો ખ્યાલ રજુ કરવા જતાં તે તેના ખ્યાલમાં ઉતરી શકતો નથી, પણ તેના ધ્યાનમાં ઉતરે એવી રીતની કોઈ મૂર્તિ-આકાર વિગેરે મારફતે તેનું તે ઉપર લક્ષ્ય ખેંચતાં તેનો તેને કાંઈક ખ્યાલ આવવા માંડશે, અને તે પછી જેમ જેમ તેની મન શક્તિ ખીલતી જશે અને શ્રદ્ધામાં તે આગળ વધતો જશે તેમ તેમ તે મૂર્તિનો ખ્યાલ વધારે સ્વચ્છ થતો જઈ તેનો પોતાની મનોવૃત્તિ પ્રમાણે ટેકા લઈ ખુદા વિષેનો તેનો ખ્યાલ વધારે અને વધારે ઉંડાણ થતો જઈ છેવટે તેના મનની બાહેરના તેવા કશા પણ ટેકા વગર તે વિચાર કરી શકશે, લગભગ એક જંગલી જેવું માણસ એક મૂર્તિ અથવા એકાદ તેવી વસ્તુનેજ ખુદ મશ્વર તરીકે માની લેશે તો વળી તેનાથી જરા આગળ વધેલું માણસ તેમાં વ્યાપી રહેલી અથવા તે મારફતે ક્રિયા કરી રહેલી કોઈ મીનોઈ શક્તિને તેમાં ભાળશે ; તો વળી કોઈ તેને મશ્વરી શક્તિઓ પ્રગટવાના અસંખ્ય બિંદુઓ માંહેલું એક લેખી કામ લેશે ; તો કોઈ વળી અમુક ક્રિયાઓથી શુદ્ધ થયેલાં ‘ મેગ્નેટીઝમ ’ (magnetism) નો લાભ મેળવવા તે તરફ ખેંચાશે, તો કોઈ વળી તેને ખુદા તરફ ધ્યાન ખેંચનાર એક ચિન્હ તરીકે લઈ કામ લેશે.

આતશ સામે ઉભા રહી બદગી કરવાની આપણે આપણી ફરજ સમજીએ છીએ અને તે ઉપરથી બીજા ધર્મવાળાઓ આપણને “ આતશ પરસ્ત ” યા આતશની પૂજા કરનારાઓ તરીકે ઓળખે છે. હવે આતશની ન્યાય, યક્ત વિગેરે બદગીઓ ધ્યાનમાં લેતાં આપણે કોઈ પ્રકારની આતશની આરાધના કરીએ છીએ એ તો દેખીતું જ છે. પણ સવાલ એ છે કે તે આતશ કયો ? આપણી સામે જે આતશ બળતો જેવામાં આવે છે તે, આ દુનિયામાં જુદા જુદા પ્રકારની આતશો ક્રિયા કરી રહ્યા છે તે, અથવા તો તે સઘળાં ઉપર રાજ્ય કરતી કોઈ મહાન મીનોઈ શક્તિ કે આપણા ભિતરમાં છુપાયેલા ખુદાઈ અંશ-“ અહુરમઝદનો પુત્ર આતશ ” કે જેને કવણ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે તે ? અલબત્ત આપણી સામે બળતા આતશની આરાધના કરવી એ એક પ્રકારની મૂર્તિપૂજા જોવા-લેખાય, પણ તે આતશની પાછળ ક્રિયા કરી રહેલી કે” યા”

જિતો દેખીતુજ છે. પણ તે કયા અર્થે લેવી, તેનો કવો અને કેટલો ઉપયોગ કરવો તે સધળું તો તેની મદદ લેનારની વૃદ્ધિ, પ્રકૃતિ વિગેરે ઉપર આધાર રાખે છે. અને તેના પ્રમાણમાં તેનો ટેકા લઇ તે આગળ વધી શકે છે.

૨૧.—થીયોસોરીમાં બંદગીની અગત્યના સ્વિકારવામાં આવતી નથી એમ માનવાનું કારણ શું ?

સાધારણ રીતે આપણે એવા ધણાક શબ્દોના ઉપયોગ કરીએ છીએ કે જેના ખરા અર્થનો આપણને ભાગ્યેજ ખ્યાલ હોય છે. અને તે વાપરનારની સમજ પ્રમાણે તે જુદા જુદા અર્થે વપરાય છે. આવાજ કાંઇ પ્રકારે “બંદગી” શબ્દ વપરાતો અને તે કારણે તેના સંબંધમાં ઘણો ગુચવાડો ઉભો થતો દીકામાં આવે છે.

હાલમાં વપરાતી બંધ પડેલી કોઇ પુરાણી ભાષામાં લખાયેલાં ધર્મ પુસ્તકોના લખાણોના અમુક ભાગને તેની મનસૂબ અથવા અર્થ સમજ્યા વગર, માત્ર જેમ ગમે એમ વાંચી અથવા મોંઢે બબડી જવામાં કેટલાકે બંદગી કીધેલી માની લે છે ; તો વળી કોઈ તે ક્રિયાને બંદગી તરીકે ન લેખતાં કોઇ ચાતુ ભાષામાં જતી કહાડેલી અમુક પ્રકારની ખુદાની પ્રાર્થના વિગેરેને બંદગી તરીકે લેખી માત્ર તેજ અમલમાં મુકવાની ભલામણ કરે છે ; તો વળી કોઈ એ સઘળું નકામું ધારી માત્ર પોતાની ફરજ બજાવ્યા જવામાં બંદગીની મનસૂબ સમાધિ ગયેલી માને છે ; તો વળી કોઈ ભલાં અને પરમાર્થ કામોનેજ બંદગી તરીકે ગણી લે છે.

કોઈ પોતાના ગુનાહોની મારી ચલાવા માટે બંદગી જરૂરની ધારે છે ; તો કોઈ પોતાની આબુજીથી ખુદાને પીગળાવી અથવા તો તેના ગુણો માંહે તેને ખુશી કરી પોતાની કાંઈ મનસૂબ કહાડી લેવા માટે બંદગીની જરૂર પીછાને છે. તો કોઈ વળી તેને પોતાના પુન્યમાં વધારો કરવાનું એક સાધણ ગણે છે, તો વળી કોઈ પોતાના હરીફ અથવા દુશમનો ઉપર કાવચ માટે શક્તિ અને મદદ મેળવવા કાજે તેનો આધાર લે છે ; તો વળી કોઈ તેને પોતાના શરીરોની શુદ્ધતા અને મનની શક્તિ મેળવવાનું તે સાધન લેખે છે ; તો વળી કોઈ પોતાના ચિત્તને પોત કરમારના ચિત્ત સાથે એકસાન કરવાનું તે જે

આ પ્રમાણે બંદગીના અનેક પ્રકારો છે અને તે જુદા જુદા સંસ્કૃતિ
 અનુસાર તેના ઉપયોગ કરનારની વધિ અને પ્રકૃતિ પ્રમાણે જરૂરના છે.
 પણ બંદગીનો ઉચ્ચ તબક્કો તો હૃદયની ભક્તિ કરવામાં અહરમહદન
 ખુશનુદીના કામમાં કાંઈક હીસ્સો આપવામાં એટલે કે તેની મહાન દીન-
 તેના મુકરર કીધેજા કાયદાઓ અનુસાર ચાલી તેની સેવા કરી
 હમશરીક થવાને લાયક થવાની કોશીશ કરવામાં તેનામાં આપણુ મિ-
 પોરવવામાં સમાયસો છે, એટલે જેઓ બંદગીનો આવો ઉચ્ચ ખ્યાલ ધર-
 વતા હોય તેઓ જેને સાધારણ રીતે બંદગી તરીકે લેખે છે તેને
 વર્ગમાં મુકવા ના પાડતા હોય, તો તે ઉપરથી તેઓ બંદગીની અગત્યત
 સ્વિકારતા નથી એમ કાંઈ દરતું નથી. થીયે સોશીમાં બંદગી અગત્યની
 જગ્યા રોકે છે, પણ તે તેના જુદા જુદા વર્ગો પાડતી હોવાથી તેના
 સંબંધમાં ભૂલ ભરેલો ખ્યાલ ફેલાયસો દીકામાં આવે છે.

ચંરાગ

[સ્થાપ્યું સન ૧૯૦૦.]

જરથોસ્તીઓ માટે ધર્મ તથા
સંસારને લગતું એકલું માસિ
ગોપાન્યું.

આ ગોપાન્યું વેદાન્ત, સુશ્રીઝમ, થીયોસોફી, આત્મજ્ઞાન, આજની વિ
અને પશ્ચિમની શીલસુશ્રીની મદદથી જરથોસ્તી ધર્મ ઉપર રોશની
ફેલાવે છે.

તે ઉપરાંત

સધર્મી વૃદ્ધિઆત્મક (Progressive) હીલચાલો જેવી કે સાઈકોલોજી,
મેગનેટીઝમ, એન્ટી-વૅકસીનેશન, એન્ટી-વીવીસેક્શન, જીવદયા,
વેજીટેરિયનીઝમ, વગેરેની હિમાયત કરે છે.

કોઈ પણ પક્ષના

સંકોચાયલા આચાર વિચારોથી હદ બાંધવાને બદલે જરથોસ્તી ધર્મની
મૂળ નેમ ધ્યાનમાં રાખી

તેનો વિસ્તાર વિશાળ અને બહોળો રાખવામાં
આવ્યો છે.

સંકોચ સતોષના ઇદમારો નિરતર આવતા રહે છે.

લેવાજમ—વર્ષના રૂ ૩, હિંદી પોસ્ટેજ સાથે ; હર્યા માર્ગે રૂ ૪ ;
આંગ ઉપર લેવામાં આવે છે.

આદીસ—વાઘરેય, બીલીમોરા પોસ્ટ.

